

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

EDEBİYAT TURİSTİ PROFİLİNİN BELİRLENMESİ: KARACAOĞLAN
EDEBİYAT MÜZESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüseyin KAPLAN

Danışman
Doç. Dr. Sebahattin Emre DİLEK

Aralık-2023
BATMAN
Her Hakkı Saklıdır.

TEZ KABUL VE ONAYI

Hüseyin KAPLAN tarafından hazırlanan “Edebiyat Turist Profilinin Belirlenmesi: Karacaoğlan Edebiyat Müzesi Örneği” adlı tez çalışması ..././2023 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

.....

Danışman

.....

Üye

.....

Üye

.....

Üye

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Osman PAKMA

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

Hüseyin KAPLAN

....../....../2023

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EDEBİYAT TURİSTİ PROFİLİNİN BELİRLENMESİ: KARACAOĞLAN EDEBİYAT MÜZESİ ÖRNEĞİ

Hüseyin KAPLAN

BATMAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

Danışman: Doç. Dr. Sebahattin Emre DİLEK

2023, 74 Sayfa

Jüri

Prof. Dr. Umut BALCI

Doç. Dr. Sebahattin Emre DİLEK

Doç. Dr. Mehmet ŞEREMET

Özel ilgi turizm çeşitlerinden olan edebiyat turizmi, 18. yüzyıldan sonra gelişim gösteren ve günümüzde popülerliğini her geçen gün arttıran bir destinasyondur. Edebiyat turizminde bireyler, edebi meraklarını gidermek, yeni mekânlar keşfederek yeni deneyimlerde bulunmak, bir yazarı ya da eserini yerinde görmek veya geçmiş ile kültürel bir bağ kurmak için dünyanın farklı yerlerine seyahat edebilmektedir. Diğer turizm türlerinde olduğu gibi edebiyat turizminde de seyahatlerin sürdürülebilir olması önemli bir etkidir. Bu anlamda, edebiyat turizmde sürdürülebilirliği sağlamak için, bireyleri seyahat etmeye iten güdünün ne olduğunu bilmek gerekir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin Adana İli Seyhan İlçesinde bulunan Karacaoğlan Edebiyat Müzesi'nin ziyaretçi profilini belirlemeye yöneliktir. Elde edilen bulgular, ziyaretçiler için çekim unsuru olan edebiyat müzelerinin sürdürülebilirliği açısından önemli bilgiler içermektedir. Çalışmanın bir diğer amacı ise, elde edilen veriler üzerinden karar vericilere ve sektör temsilcilerine edebiyat müzelerinin geliştirilmesi ve edebiyat müzelerinin sürdürülebilirliği için farklı önerilerde bulunmaktır. Çalışma, keşifsel bir araştırmayı gerektirdiğinden, nitel araştırma tekniklerinden faydalanılarak yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden katılımcılara çeşitli sorular sorulmuştur. Katılımcılardan alınan cevaplar, yorumsamacı bir yaklaşımla ele alınıp müzenin ziyaretçi profili ortaya konmuştur. Araştırma sonunda, Karacaoğlan Edebiyat Müzesi ziyaretçi profilinin edebiyat, tarih, kültür ve miras turizmi meraklılarından oluştuğu görülmüştür. Çalışmada elde edilen bulgular, edebiyat müzelerinde sürdürülebilirliği sağlamak ve yerel ekonomilere katkıda bulunmak açısından rehber niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat Turizmi, Kültürel Turizm, Miras Turizmi, Özel İlgi Turizmi,

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

DETERMINING THE PROFILE OF LITERARY TOURIST: A CASE OF KARACAOĞLAN LIBRARY MUSEUM

Hüseyin KAPLAN

**BATMAN UNIVERSITY GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT**

Supervisor: AssociateProf.Dr. Sebahattin Emre DİLEK

2023, 74 Pages

Jury

Prof. Dr. Umut BALCI

Assoc. Prof. Dr. Sebahattin Emre DİLEK

Assoc. Prof. Dr. Mehmet ŞEREMET

Literary tourism, which is a type of special interest tourism, is a destination that has developed after the 18th century and is increasing its popularity day by day. In literary tourism, individuals can satisfy their literary curiosity, have new experiences by exploring new places, see an author or his work in person, or travel to different parts of the world to learn a cultural bond with the past. As in other types of tourism, sustainability of travel is an important factor in literary tourism. However, in fact, in order to ensure the sustainability of literary tourism, it is necessary to know what individuals' motivation to travel.

For this purpose, it is aimed to determine the visitor profile of Karacaoğlan Literature Museum, located in Seyhan District of Adana province. The information obtained contains important information for the sustainability of literary museums, which are centers of attraction in terms of management. Another aim of the study is to present the data obtained to decision makers and sector representatives with some suggestions in order to increase and sustain the number of literary museums. Since the study continued as a relational research, a number of questions were asked through a semi-structured interview formula using qualitative research techniques. The visitor profile of the museum was revealed by considering the answers received from the participants with an interpretive approach. As a result of the research, it was seen that the visitor profile of Karacaoğlan Literature Museum consists of literature, history, culture and heritage tourism enthusiasts. The findings obtained in the study are guiding in terms of ensuring sustainability in literary museums and contributing to local economies.

Keywords: Literary Tourism, Cultural Tourism, Heritage Tourism, Special Interest Tourism

ÖNSÖZ

Çalışmamın her anında bilgi ve tecrübesiyle bana rehberlik eden, yardımını esirgemeyen çok değerli tez danışmanım Doç.Dr. Sebahattin Emre DİLEK' e, sosyal hayatta ve akademik anlamda varlıklarıyla bana manevi güç veren saygıdeğer hocalarım Doç.Dr. Feridun DUMAN' a, Doç. Dr. Kazım KILINÇ' a ve Doç.Dr. Emrullah TÜRK 'e şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca çalışmam boyunca yanımda olan, sabır gösteren, nazımı çeken sevgili eşim Ayten'e, canımdan çok sevdiğim ve çalışma boyunca yeterince zaman ayıramadığım kızlarım Rümeysa ve Melisa' ya bu zorlu süreçte yanımda oldukları için teşekkür ederim.

Hüseyin KAPLAN
Batman-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
TABLolar DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI	3
2.1. Tarihsel Süreçte Edebiyat ve Turizm İlişkisi	3
2.1.1. Modern Öncesi Dönem.....	5
2.1.2. Modern Dönem.....	6
2.1.3. Post Modern Dönem.....	8
2.2. Alternatif Turizmin Tanımı ve Önemi	11
2.2.1. Alternatif Turizm Çeşitleri	13
2.2.1.1. Edebiyat Turizminin Tarihsel Gelişimi	18
2.2.1.2. Edebiyatın Turizm Açısından Önemi	23
2.2.1.3. Turizmin Edebiyat Açısından Önemi	33
2.2.1.4. Edebiyat Turisti	35
2.2.1.5. Edebiyat Turistinin Diğer Turist Tipolojilerle Benzerlikleri Ve Farklılıkları	36
2.2.1.6. Dünyada ve Türkiye’de Edebiyat Turizmi	40
3. METERYAL VE YÖNTEM.....	46
3.1. Araştırmanın Amacı	46
3.2. Araştırmanın Önemi.....	46
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	48
3.4. Yöntem.....	48
3.5. Bulgular.....	49
3.6. Karacaoğlan Edebiyat Müzesinin Ziyaretçi Profili.....	51
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	59

KAYNAKLAR	62
EKLER	73
ÖZGEÇMİŞ	74

KISALTMALAR

Akt:	Aktaran
KTB:	Kültür Turizm Bakanlığı
Megep:	Mesleki Teknik Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi
TDK:	Türk Dil Kurumu
UNESCO:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1: Turizm Faaliyetleri	14
--------------------------------------	----

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1: Turizmin Tarihsel Gelişimi	10
Tablo 1.2: Kitle Turizmi ve Alternatif Turizmin Karşılaştırılması	12
Tablo 1.3: Niş Turizm Faaliyet Alanı	14
Tablo 1.4: Edebiyat Turizmi Bağlamında Edebi Deneyimler	26
Tablo 1.5: Edebiyat Müze Kütüphaneleri	26
Tablo 1.6: Diğer Edebiyat Müzeleri	27
Tablo 1.7: Edebi Anlamda Mekân ve Algı İlişkisi	29
Tablo 1.8: Türk Edebiyatının Gezi Yazarları ve Eserleri	34
Tablo 1.9: Turist Tipolojileri	37
Tablo 2.1: Katılımcıların Demografik Bilgileri	49

1. GİRİŞ

Turizm, geçmişten günümüze varlığını sürdüren evrensel bir olgudur. Bu olgunun sürdürülebilirliği hem ekonomik hem de sosyo-kültürel açıdan önem arz etmektedir. Dünyada yaşanan küresel iklim krizleri ile birlikte doğal kaynakların bilinçsiz kullanımı, karar vericileri ve sektör temsilcilerini farklı arayışlara itmiştir. Özellikle 18.yüzyıldan sonra sanayi alanında yaşanan teknolojik gelişmeler, ulaşımı hızlı ve güvenilir bir seviyeye ulaştırarak, bireylerin uzaklara seyahat etmesinin önünü açmıştır. Ulaşımında yaşanan bu kolaylık, post modern dönemin getirdiği bireysellik anlayışı ile birlikte turizm olgusunu başka bir evreye geçirmiştir. Bu gelişmeler, diğer alanlarda olduğu gibi edebiyat ve turizm gibi iki farklı disiplinin etkileşimini kaçınılmaz kılmıştır. Öyle ki, edebiyat ve turizm gibi iki farklı disiplinin etkileşimi, incelenmeye ve araştırılmaya değer nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma, Karacaoğlan Edebiyat Müzesi ziyaretçi profilini belirlemeye yönelik yapılmıştır. Çalışma, 4 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünü giriş aşaması oluşturmakta ve bu bölümde araştırma hakkında genel bilgiler verilmektedir.

Çalışmanın literatür bölümü olan ikinci bölümde ise, edebiyat ve turizm kavramlarının ne olduğu hakkında genel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın devamında, edebiyat ve turizm disiplinlerinin tarihsel süreçteki etkileşimi hakkında bilgi aktarımında bulunularak, bu iki destinasyonun gelişim evreleri dönemsel olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra alternatif turizmin tanımı yapılarak, alternatif turizmin önemi hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmanın devamında, alternatif turizm çeşitlerine değinilerek, edebiyat ve turizmin birbirlerine olan etkilerine yer verilmiştir. Ayrıca çalışmanın bu bölümünde, edebiyat turizmin en önemli unsuru olan edebiyat turisti ve edebiyat turistin diğer turist tipolojileri ile benzerlikleri ve farklılıkları hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. Son olarak, “Dünyada ve Türkiye’de Edebiyat Turizmi” başlığı altında bilgi aktarımı yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünü, “Materyal ve Yöntem” başlığı oluşturmaktadır. Bu başlık altında araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmada kullanılan yöntem ve araştırmada elde edilen bulgular bulunmaktadır. Son olarak, “Karacaoğlan Edebiyat Müzesi Ziyaretçi Profili” başlığı altında genel bilgiler verilmektedir.

Çalışmanın son bölümünde ise, “Sonuç ve Öneriler” başlığı bulunmaktadır. Bu bölümde elde edilen bulgular, yorumsamacı bir yaklaşımla ele alınarak değerlendirme yapılmıştır. Çalışma sonunda görüş ve önerilere yer verilmiştir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Araştırmanın bu bölümünde, tarihsel süreçte edebiyat ve turizm ilişkisi, modern öncesi dönem, modern dönem, post modern dönem, alternatif turizmin tanımı ve önemi, alternatif turizm çeşitleri, edebiyat turizminin tarihsel gelişimi, edebiyatın turizm açısından önemi, turizmin edebiyat açısından önemi, edebiyat turisti, edebiyat turistinin diğer turist tipolojilerle benzerlikleri ve farklılıkları, dünyada ve Türkiye’de edebiyat turizmi başlıkları altında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

2.1.Tarihsel Süreçte Edebiyat ve Turizm İlişkisi

Edebiyat ve turizm kavramlarının ne anlama geldiği hakkında literatürde birçok yaklaşım bulunmaktadır. Edebiyatın her türünü içine alacak bir açıklama olmamakla birlikte, böylesi bir tanım var mıdır sorusu güncelliğini korumaktadır. Öyle ki Menteşe (2008), “*edebiyatın ne olduğunu tam anlamıyla ifade eden her tanımın karşısına onun sınırlarını zorlayan bir edebiyat eserinin mutlaka çıkacağını*” (s.50-52) ifade etmektedir. Özdemir (2017) ise, “edebiyatın tanımı bir kalıba sığdırmanın mümkün olmadığını, bu alanda daha önce yapılan çalışmalarda olduğu gibi, edebiyatı aynı ifadelerle anlatmanın da anlamsız (s.28-29) olduğunu açıklamaktadır. Özdemir (2017), “değişen ve gelişen yaşam koşullarını, yeniden şekillendirmek veya evrensel bir bakış açısıyla yorumlama olgusuna edebiyat demektedir” (s. 28-29).

Alan yazında yapılan çalışmalardan yola çıkarak turizm kavramının edebiyat kavramı gibi çok yönlü ve geniş bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Yazarlar, turizm yelpazesinin geniş, karmaşık olay ve olguları kapsadığını belirterek, turizmi anlamsal olarak dar bir kalıba sığdırmanın yanlış olacağını yorumlamaktadır.

Çelik (2018) turizmin tanımını, “*boş zamanları değerlendirmek, dinlenmek, eğlenmek, seyahat etmek, konaklamak vb.*”(s.194) olarak açıklamaktadır. Emekli (2006), “yeryüzündeki farklı kültür ve coğrafyaların, insanların dikkat ve ilgisini çektiğini ve bu hususta yapılan ziyaretlerin etkilemeye ve etkilenmeye neden olduğunu vurgulayarak, bu etkileşim olgusuna turizm” (s.54-55) adını vermektedir.

Yukarıda yer alan tanımlamalarla birlikte, turizmin çok yönlü bir paradigma olduğunu söylemek mümkündür. Turizm, halk bilimden sosyolojiye, edebiyattan psikolojiye pek çok disiplinin çalışma alanına giren temalara konu olmaktadır (Elixhauser, 2006:11; Hartunvd, 1999:14; Braun, 1993:200). Dolayısıyla edebiyat ve turizm kavramları birbirine uzak iki alan gibi görünse de yapılan çalışmalarda birbirine çok yakın disiplinler olduğu görülmektedir.

Özellikle 18. yüzyılda sanayi devrimiyle gelişen disiplinler arası iletişimin, yeni yaklaşımları, farklı çalışma alanlarını ve yeni yöntemleri harmanlayarak, yeni akademik alanları doğurduğu söylenebilir. Bu dönemde ulaşımın gelişmesi, sanayi devriminin etkisiyle matbaa ve yayıncılık faaliyetlerinin ivme kazanması, edebi eserlerin büyük kitlelere ulaşımını kolaylaştırdığı görülmektedir (Smith, 2012:4). 1800’lü yıllarda romantizm akımının bütün Avrupa’yı etkisi altına almasıyla, başta edebiyat olmak üzere müzik, felsefe ve sanat büyük bir gelişim göstermiş ve bu alanlarda üretilen edebi eserlerin hızlı bir şekilde pek çok kişiye ulaşmaya başladığı belirtilmektedir (Richardson, 2004:1798). Endüstri devrimi ile birlikte ulaşım olanaklarının artması, her disiplinde olduğu gibi turizm alanının da olumlu etkilenmesine ve bireysel turizmin yanında, kitlesel turizm faaliyetlerinin gelişmesine yardımcı olduğunu söylemek mümkündür.

Turizmin tarihsel değişimi incelenirken, Toffler’in tarihsel sınıflamasına benzer bir yaklaşımla turizmin gelişim evreleri açıklanmaya çalışılmıştır. Toffler, insanlık tarihinin evrelerini, eğretileme kullanarak; teknolojik, ekonomik, sosyal ve bilimsel paradigmlar üzerinde üç farklı kısımda incelemektedir (Toffler, 2008:12). Bu kısımlar“modernizm” olgusu çerçevesinde modern öncesi dönem, modern dönem ve post modern dönem olarak ele alınmaktadır (Odabaşı 2012:13-16; Kozak, Evren ve Çakır 2013:9).

Balcı ve Dilek (2021:12-13), turizm ve edebiyat arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için, tarihsel arka planda bu iki disiplinin değişim ve gelişiminin modern öncesi dönem, modern dönem ve post-modern dönemler olarak ayrı ayrı ele alınmasının önemine vurgu yaparak, edebiyat ve turizm ilişkisinin nasıl oluştuğunun bütün yönleriyle incelenmesinin gerekliliğine dikkat çekmektedirler.

2.1.1. Modern Öncesi Dönem

Literatürde, turizm olgusunun ortaya çıkışına ilişkin birçok yorum bulunmakla birlikte konuya ilişkin somut ve ortak bir kanı oluşmadığı görülmektedir. Lakin Sümerlerin tekerleği, yazıyı ve parayı icat ederek, turizme ilk önemli katkıyı verdikleri düşüncesi, literatürde hâkim bir anlayış olarak göze çarpmaktadır (Goeldner, Ritchie ve McIntosh 2000:373-375). Bu gelişmeler ışığında kentsel yaşamın temellerinin de atılması, turizm olgusunun temeli olan yaşanılan yerin dışına çıkıp geri gelme sürecine ortam hazırlamaktadır (Gartner, 1996:151).

Sümerler kadar dünya tarihine etki eden bir diğer uygarlık ise Mısırlılardır. Mısırlılar, bir yandan mimari yapılarla turizmin geleceğine yön verirken, öte yandan da ticari faaliyetlerin dışında, eğlenme amaçlı deniz yolculukları ve küçük seyahatler de gerçekleştirmişlerdir (Yeoman 2008:1). Mısırlıların gemicilikte gelişmiş olmaları, ticaret, eğlence ve diğer kültürel faaliyetlerine de etki etmekte ve bu anlamda seyahatlerini arttırdığı görülmektedir (Casson, 1994:35-36; Chadwick, 2005:131).

Antik Yunan Uygarlığı tarihine kadar yapılan seyahatlerde ticari amaç güdüldüğü için bu seyahatler turizm kapsamında değerlendirilmemektedir. Ancak, Antik Yunan Dönemi'nde yapılan kültürel faaliyetlerle birlikte turizm olgusunun anlam kazandığı düşünülmektedir (Toskay, 1970:15). Öyle ki, Antik Yunan Dönemi'nde tanrıların onuruna olimpiyatlar düzenlenmekteydi. Bu olimpiyatları izlemek için gelen insanlar konaklama imkânları olmadığı için açık havada konaklamışlardır. Tanrılar adına düzenlenen bu olimpiyatlarda sportif etkinliklerinde yapılması, turizm paradigmasına çok yönlü bir kimlik kazandırarak, spor-turizm ve din olgularının ilk kez bir arada buluşmasına olanak sağladığı görülmektedir (Singleton Kennedy ve Geneo 2006:18-20; Standeven ve De Knop 1999:14-15). Antik Yunan Dönemi'nde tanrılar için inşa edilen tarihi yapılar da o dönemin rekreasyon alanları olarak kabul edildiği düşünülmektedir. Günümüzde de dünyanın her yerinden bu mimari eserler için turistik organizasyonlar düzenlenmekle birlikte, özellikle tapınak ziyaretleri için küçük gruplar şeklinde turistik faaliyetlerin yapıldığı da ifade edilmektedir (Göksan, 1978:5; Goeldner ve McIntosh 2000:44-45; Dinsmoor, 1950:15-16).

Antik Roma İmparatorluğu, M.Ö. 9. yüzyılda İtalya yarım adasında kurulup tüm Akdeniz'i hâkimiyet altına alan, yaklaşık 2200 yıl boyunca varlığını sürdüren ve turizm

olgusuna etki yapan bir başka uygarlıktır. Özellikle kurulduğu coğrafyadan Akdeniz'e kadar olan güzergâhlarda yollar, hanlar yaparak, hem güvenliği arttırmak hem de ticari faaliyetlerde bulunan tüccarların ticaretlerini sağlıklı yürütmesine olanak sunduğu belirtilmektedir (Eralp, 1983:96-97; Lickorish ve Jenkins 1997:13-14; Gartner, 1996:38). Ancak Roma İmparatorluğunun dağılmasıyla başlayan karanlık çağın, her disiplinde olduğu gibi turizm alanında da gerilemelere neden olduğu görülmektedir. Öyle ki, Orta çağ Avrupa'sında kilisenin zevk amaçlı etkinlikleri dünyevi faaliyet olarak görüp yasaklaması, turistik faaliyetlere katılımı da kısıtlamıştır (Eralp, 1983:96-97).15. yüzyıla kadar merak güdüsünden yoksun yapılan bu küçük turistik faaliyetler, 1492 yılında Portekizli Vasco de Gama'nın Hindistan'a deniz seyahati ve 1519 yılında Macellan'ın dünya seyahatleri ile yerini, merak güdüsü ile yapılan turizm hareketine bırakmıştır. Bu hareket merak güdüsüyle yapılmış ilk hareket olarak kabul edilmektedir (Akat, 2000:24).

Orta çağda kilisenin desteği ile katedrallerin (büyük kilise) yapılması ve Michelangelo, Leonardo da Vinci ve Raphael gibi sanatçılara ait bazı önemli eserlerin ortaya konulması, karanlık çağın olumlu birtakım gelişmeleri olarak gösterilmektedir. Öyle ki Katedraller, orta çağdan sonra gelen Rönesans hareketiyle birleşerek "Grand Tour(Büyük Tur)" katılımcılarının eğitim ve kültür amaçlı seyahatlerinde çekim unsuru olarak ön plana çıktığı ifade edilmektedir (Gartner, 1996:38; Goeldner, Ritchie ve McIntosh, 2000:44-45;Feiffer 1985:37, akt. Cohen 2002). Grand Tour, özellikle İngiliz aristokrasisi çocuklarının eğitim amaçlı katıldıkları seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Hudman ve Jackson, 2003:26). Aydınlanma amacı güden bu eğitim turlarının, edebiyat ve turizm etkileşimin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir (Hendrix, 2009:22). Bununla birlikte dünyaca ünlü şair Francis Petrarch'ın ölümünden sonra yaşadığı evin, yeni sahibi tarafından edebiyat müzesine çevrilmesi, 16. yüzyılın edebiyat turizm etkileşime bir başka örnek gösterilmektedir (Watson,2006:49; Hendrix,2009:29).

2.1.2.Modern Dönem

Erken dönemlerde (tekerleğin icadı, yazının bulunması, mimari eserlerin yapılması vs.) öncü olayların ve olguların turizmin gelişmesinde ve değişiminde büyük bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmektedir. 19. yüzyılda sanayi devriminin etkisiyle tarım toplumundan endüstri toplumuna geçişin hızlanması, beraberinde turizm olgusuna da farklı bir boyut kazandırdığını göstermektedir. Dönemin getirdiği turizm algısının

bireysellikten çıkarak, kitlesel deneyimlere dönüşerek yaygınlaştığı görülmektedir Giddens (2010:10). Toplumların, sanayi devriminin etkisiyle geleneksel yaşam biçimlerinden koparak yeni bir evreye geçtiğini, modern anlamda da büyük değişim ve dönüşüme sürüklendiğini ifade etmektedir.

Literatürde, yeni olan her şey modern olarak kabul edilmekle birlikte, eski olandan yeni olana geçişin sonucu ortaya çıkan olguya da Modernizm adı verilmektedir. Modernizmin etkisiyle bireysel zevk ve beğenilerin yerini toplumsal zevk ve beğenilere bırakması, turistik faaliyetleri tek tipleşmeye itmiştir. Öyle ki bu değişimin, kitlesel turizm olgusunu ortaya çıkararak, kitlesel turizm hareketlerine modern bir anlam kazandırdığı görülmektedir (Akoğlan–Kozak vd.,2013:10). Britanya’dan başlayarak Avrupa coğrafyasına yayılan, sanayi devriminin getirisi ile gelen ekonomik refah, tatil zamanı ve çalışma dışı zaman fikri, turizmin gelişimine katkı sunduğu ifade edilmektedir. Ayrıca (Hunter, 2007:164), zenginleşen elit sınıfın(burjuvalar) yanı sıra Locke, Herder ve Lessing gibi düşünürlerin de üniversite kentleri arasında yaptıkları gelgitler, kültür turizminin gelişimi için artı değer oluşturduğu görülmektedir (Koçer, 2020:335).

Erken dönem ve modern dönemde ortaya çıkan eserlerin şekillenmesinde iki akımın etkisinden söz edilebilir. Bu iki akım; klasizm ve romantizm olarak değerlendirilmektedir. Gagarin (2010), klasizm kavramını, 1660 ekolü olarak da bilinen, “Roma ve Antik Yunan sanatını esas alan, estetik tutum ve tarihselci yaklaşım olarak” (s.212)ifade etmektedir. Göktepe (2020:1), romantizm kavramını,18. yüzyılda yapılan resim, heykel, mimari yapılar ile müzik ve edebiyat alanlarında etkili olan sanatsal deneyim olarak değerlendirmektedir.

Kitlesel deneyimlerin ürünü olan eski dönem klasik anlayışın, bu dönemde yerini, yaratıcılık kavramına öncülük eden romantizm olgusuna bıraktığı görülmektedir. Öyle ki Richardson (2004:1799), 1789 Fransız İhtilalının etkisiyle oluşan romantizm hareketinin, hayal ve duyguları ön plana çıkarması, eski klasik anlayışa karşı olması, felsefe, resim, sanat ve edebiyat gibi birçok disiplinde yeni edebi eserlerin ortaya çıkmasına yardımcı olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca yazarlar romantizm akımının, yayıncılık endüstrisinin gelişimine de katkı sağladığını belirtmektedir.

17. yüzyılın genç, eğitilmiş ve dinamik bireyleri, edebî yerleri ziyaret ederek kültür seviyelerini arttırmayı amaçlamaktadır (Mansfield, 2015:44-45). Bu anlamda yapılan edebî seyahatlerin, edebiyat turizminin ortaya çıkmasına zemin hazırladığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla, “*edebiyat içinde turizm*”, “*turizm içinde edebiyat*” doğal sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır (Çimen, 2013:80).

Dünyaca ünlü yazarlar Charles Dickens, Victor Hugo, Artur Conan Doyle, William Shakespeare, Walter Scott gibi usta sanatçıların eserlerinin, Avrupa ve Amerika kıtasında geniş kitlelere ulaşmasıyla birlikte, edebiyat turizminin çok büyük gelişim gösterdiği ifade edilmektedir. Öyle ki, Dostoyevski, Gogol, Zola gibi birçok usta sanatçının eserlerinde kent temasına daha fazla yer vermesinin, turizm yelpazesine yeni destinasyonlar kazandırdığı görülmektedir (Pospelov, 2005:321). Bu bağlamda, günümüz edebiyat turistleri, Paris’i C.Baudelaire eserlerinden, İskenderiye’yi Kavafis’in şiirlerinde ve İstanbul’u Yahya Kemal’in eserlerinde görebilmektedir (Aliagaoglu ve Narlı, 2012:13).

2.1.3. Post Modern Dönem

Postmodern kavramı, ilk kez 1939 yılında Arnold Toynbee’nin “A Study of History” isimli çalışmasında kullanılmıştır (Demirkol, 2008:108). Postmodernizm kelimesi incelendiğinde; post ön ekinin modern sonrasını ve sonraki ekiyle de yeni bir anlam kazanarak modern sonrası yeni oluşumları işaret ettiği görülmektedir (Balcı ve Dilek, 2021:16). Postmodernizm kavramının birçok disiplinle ilişkili olan çok yönlü bir paradigma oluşu, kavram üzerinde ortak bir tanım imkanı vermemektedir. Öyle ki, postmodernizm kavramını için yazarlar, genel geçer bir ifadeyle modernizmin devamı olan, ancak ondan farklı bir kavram olduğunu belirtmektedir (Ritzer, 2013:188).

20. yüzyılın ortalarında başlayan ve edebiyattan sanata, sanattan mimariye birçok disiplinde etkisini gösteren postmodernizm düşünce sürecinin, bireyler üzerinde büyük bir etki oluşturduğu görülmektedir. Bireyler postmodernizm düşünce anlayışıyla, geleneksel kalıplardan kurtulup kendi özgür davranış biçimlerini oluşturabilmekte, eski ile yeniye bir arada kullanabilmektedir (Robinson, vd. 2011:372). Öyle ki turistler, indirimli konsept turlar ve tatiller yerine kırsal turizm, macera turizmi ve kültür turizmi gibi alternatif turizm çeşitlerine yöneldiği görülmektedir. Dolayısıyla kitlesel alışkanlıkların, yerini bireysel deneyimlere bıraktığı gözlemlenmektedir.

Postmodern dönem sanayisinin hızlı gelişimiyle fosil yakıt tüketimi giderek arttırmış, bu artışla birlikte çevre kirliliği önüne geçilemez bir hal aldığı yapılan çalışmalarla ortaya konulmaktadır. Bu anlamda, fosil yakıtların aşırı tüketiminin küresel ısınma sürecini başlattığı düşünülmektedir. Küresel ısınma, aşırı fosil yakıt tüketimiyle oluşan sera gazlarının, dünyanın atmosferini ve yüzeylerinin ortalama sıcaklığını değiştirmesi olarak açıklanmaktadır (Sönmezoğlu, Güneş ve Keleşoğlu, 2017:126).

Sanayileşmenin ve bilinçsiz tüketim alışkanlıklarının etkisiyle oluşan küresel ısınma, deniz seviyelerinin yükselmesine, sıcaklıkların artmasına ve doğanın dengesinde bozulmalara yol açmıştır. Dolayısıyla, turizmin deniz, kum ve güneş gibi olmazsa olmaz öğelerden oluştuğu düşünüldüğünde, bu değişimlerin turizm üzerinde olumsuz etkileri kaçınılmaz olmaktadır (Roney, 2011:172). Küresel ısınmanın etkisiyle turizm sektörünün sekteye uğraması, sektörün temsilcilerini farklı arayışlara itmiştir. Bu arayışlarla beraber sürdürülebilirlik kavramının daha da önemli hale geldiği düşünülmektedir (Acuner, 2006:1). Sürdürülebilirliği, doğal kaynakların bilinçli bir şekilde tüketilerek, akılcı yöntemlerle gelecek nesillere aktarma deneyimi olarak tanımlamaktadır. Sürdürülebilir turizm, hem turistlerin hem de yerli halkın ihtiyaç duyduğu doğal alanları korumak, halkın yaşam kalitesini arttırmak ve turistlere kaliteli hizmet sunmak gibi amaçlara da hizmet etmektedir (Ryan, 2002:21).

Sürdürülebilirlik olgusu ilk olarak imalat sanayisinde kullanılmaya başlansa da daha sonraları tüm sektörlerin iş kollarında tartışılır hale geldiği ifade edilmektedir (McIntyre, 1993:152). Toplumların bilinçsiz tüketim alışkanlıkları ve sanayileşmeyle beraber gelen Fordist(kitlese) üretim anlayışının doğaya verdiği zararlar, turizm sektörüne de büyük zararlar vererek, iklimlerin değişmesine, denizlerin yükselmesine, kuraklıkların yaşanmasına ve var olan doğal güzelliklerin tahrip olmasına neden olmuştur. Öyle ki, yerel yönetimler ve turizm sektörü temsilcileri, küresel ısınmanın turizm sektörüne verdiği zararları hafifletmek ve sürdürülebilirliği sağlamak için doğal, sosyal, kültürel ve beşerî kaynakları korumaya ve bu yönde hazırlanan projeleri destekleme yoluna gitmiştir (McIntyre, 1993:152).

1970’li yıllara kadar varlığını sürdüren fordist üretim anlayışının yerini tüketici odaklı post-fordist üretim olgusuna bıraktığı görülmektedir (Roney, 2002:12-13). Modern öncesi dönemde ve modern dönemde, seçkin kişilere (burjuvalar ve aristokratlar) yönelik ürün üretme olgusu ve toplumun alt sınıfı için standartlaşmış ürün

yapma anlayışı, postmodern dönemde önemini kaybederek, turistlerin kendilerini ifade edecek, kendi statülerini gösterecek ve kendi kimliklerini yansıtacak turizm ürünlerini talep etmeye başladığı görülmektedir (Odabaşı, 2012:13-15). Alan yazında yapılan çalışmalarda post-fordizm kavramı, 1970'lerden itibaren fordizm üretim anlayışının zayıflamasıyla ortaya çıkan yeni üretim ve tüketim paradigması olarak tanımlanmaktadır. Post-fordizm, turistlerin kişisel özelliklerini, hobilerini ve turizmin tüketim alışkanlıklarını çeşitlendirerek, alternatif turizm olgusunun oluşumuna zemin hazırladığı söylenebilir. Dolayısıyla, sürdürülebilir turizm ile birlikte, turizm ürünlerinin çoğalması ve alternatif turizm türlerine geçiş süreci, kişiye özel deneyim kalıplarına yönelme olarak da özetlenebilir (Kim, Kevin ve Cho, 2007:319-320). Turizmin 20. yüzyıla kadar ki gelişimi, Tablo 1 üzerinde özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 2.1: Turizmin Tarihsel Gelişimi

Paradigma	Modern Öncesi TurizmParadigması	Modern Turizm Paradigması	Post-Modern Turizm Paradigması
Sosyal Yapı	Sınıfsal farklılıklara dayalı sosyal yapı, kölelik, turizm bilincinin eksikliği, boş zaman ve seyahat hakkının üst sınıfa özgü olması	Orta sınıfın güçlenmesi ile sınıflar arası farkların azalması, insan ve çalışan haklarındaki gelişmeler, sosyal güvenlik sistemlerinin gelişimi, devletin sermaye sahiplerine karşı orta sınıfı yasalarla koruması	Küreselleşmenin etkisi, bireyselleşme ve farklılaşma çabaları, boş zamanın ve kendini gerçekleştirmenin birer toplumsal ihtiyaç olduğu sosyal yapı
Üretim Biçimleri	Standartlaşmamış, zanaatkarlığa dayalı üretim biçimleri, üst sınıfın bireysel tercihlerine göre şekillenen üretim biçimleri	Fordist üretim anlayışı, standartlaşmaya, verimliliğe, ölçek ekonomisine ve araçlara dayalı kitlesel üretim	Post-Fordist üretim anlayışı, esnek, bireye özel, tüketici odaklı ve araçlara bağımlılığın azaldığı, sürdürülebilir-çevreci üretim biçimleri
Teknolojik Gelişmeler	Ulaşım imkânlarının ilk örnekleri, ilkel karayolu ve denizyolu taşımacılığının ortaya çıkışı ve gelişimi, demiryollarının temellerinin atılması	Demiryolu ve havayolu taşımacılığının gelişmesi, daha güvenli, konforlu ve ucuz kara ve deniz ulaşım araçlarının ortaya çıkışı (otomobiller, kurvaziyer gemiler), bilgi ve iletişim teknolojilerinin kitleselleşmesi	İnternet, bilgi ve iletişim sistemlerinin gelişimi, ulaşımında nitelik gelişimi (konfor, hız vb.), sanal gerçeklik

Turizm Pazarının Niteliği	Turizm pazarına üst sınıfın taleplerinin yön vermesi, üst sınıfın bireysel tercihlerine yönelik turizm arzı	Sanayileşme sonrası yoğun çalışma koşullarına bağlı olarak ortaya çıkan dinlenme ihtiyacının şekil verdiği eşitlik ve sosyal adalet ilkeleri etrafında belirlenen bireysellikten uzak kitlesel nitelik taşıyan turizm pazarı	Turizm talebinde önce kitlesel çeşitlenme daha sonra özel ilgiye dayalı bireysel değişimler, tüketicilerde çevreyi koruma bilincinin gelişmesi, mevcut gerçeklikten daha fazlasını talep etme, zaman ve mekândan bağımsız olma isteği ve kategorisizleşme
Turizm Çeşitleri ve Turistik Ürünler	İlk medeniyetlerle başlayan ticari amaçlı seyahatler, dini etkinliklere katılım amaçlı seyahatler (hac seyahatleri vb.), termal kaynaklara sağlık amaçlı seyahatler, gezginlerin bireysel macera turları	Sosyal turizmin ortaya çıkışı, dinlence temelli deniz-kum-güneş çerçevesinde şekillenmiş kitlesel konaklama, seyahat ve aracılık hizmetleri	Otantik deneyim sunan, kişisel tercihlere dayanan, doğaya, kültüre, eğitime ve hobiye dayalı turizm çeşitlerinin ortaya çıkışı (çiftlik turizmi, kültürel miras turizmi, kongre turizmi, alışveriş ve kumar turizmi vb.); teknolojik gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan uzay çağının göstergesi olan uzay turizmi, temalı parklar, temalı oteller gibi geçmiş ve geleceğin bir arada sunulduğu üst-gerçeklikler ve sanal gerçeklikler

Kaynak: Kozak, Evren ve Çakır, (2013:11).

Yukarıda yer alan tablodan da anlaşılacağı üzere geçmişten günümüze turizm destinasyonunun sürekli bir değişim-gelişim trendine girdiğini söylemek mümkündür. Postmodernizm olgusunun getirdiği kişisel tercih anlayışıyla birlikte, günümüzde Alternatif turizm çeşitlerine yönelimin daha fazla olduğu ifade edilebilir.

2.2.Alternatif Turizmin Tanımı ve Önemi

Günümüz turizm literatüründe sıkça yer alan ve sürdürülebilir turizm, eko turizm, doğa turizmi, yeşil turizm gibi kavramlarla da anılan alternatif turizm, post-fordist anlayışın verdiği etkiyle sürekli değişim yaşamaktadır (Güzel ve Köroğlu, 2019:13). Özellikle, küreselleşmeyle başlayan ve sürekli değişen yaşam koşulları, her alanda olduğu gibi turizm alanında da dönüşümü kaçınılmaz hale getirdiği ifade edilebilir. Tarihsel süreçte bilim, sanat, felsefe, psikoloji, edebiyat ve daha birçok alanda yaşanan değişimlerde olduğu gibi, turizm alanında da değişimler meydana gelmiş ve turistlerin tüketim alışkanlıklarını değiştirmiştir. Öyle ki, Modern döneminin kitlesel turizm hareketleri önemini kaybederek yerini, macera seven, doğada vakit geçirmek isteyen, inançlarının ve duygularının peşinde koşan, tarih-kültür-sanat seven, yeni tatlar arayan, sağlığına ve güzelliğine önem veren turistlere bırakmıştır (Güzel ve Köroğlu, 2019:13).

Alternatif turizmin en önemli özelliği; birçok turizm çeşidini içine alarak bölgesel turizm yoğunlaşmasının önüne geçmesidir (Atmış,1994:19). Bir özel ilgi turizmi olarak da bilinen alternatif turizm, sürdürülebilirliği sağlayarak senenin tüm günlerinde aktivite yapılması olanağı sunduğu ifade edilmektedir. Özel ilgi turizmi kavramı, kelime anlamına bakıldığında zaman “kişiyeye özel veya” kişisellik” anlamı taşıdığı görülmektedir. Sanayileşme ve reformlarla birlikte değişen beşeri, ekonomik ve coğrafi etkenler, turizmin klasik deniz-kum-güneş üçgeni döngüsünü zayıflatarak özel ilgi turizminin önemini arttırdığı gözlemlenmektedir (Atmış,1994:19). Yazarlar, turizm sektörü temsilcilerinin ve karar vericilerin, her geçen gün değişen turizm isteklerini karşılamak ve sürdürülebilirliği sağlamak için, tüketim alışkanlıklarına göre ürün veya deneyim sunmaya çalıştığını ifade etmektedirler.

Tablo 2’ de, kitle turizmi ve alternatif turizmin diğer özellikleri karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Özellikleri verilen bu iki turizm kavramının genel özellikleri, turist davranışları, temel istekleri ve turizmi geliştirme stratejileri, detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Tablo 2.2: Kitle Turizmi ve Alternatif Turizmin Karşılaştırılması

<i>Kitle Turizmi</i>	<i>Alternatif Turizm</i>
<u>Genel Özellikler</u> • Hızlı gelişme • Topluma ve çevreye duyarlı • Plansız • Kısa vadeli • İstikrarsız • Sektöre önem verir • Büyüme	<u>Genel Özellikler</u> • Yavaş gelişme • Topluma ve çevreye duyarlı • Planlı • Uzun vadeli • İstikrarlı • Bütüne önem verir • Gelişme
<u>Turist Davranışı</u> • Büyük gruplar • Kısıtlı zaman • Hızlı ulaşım • Sabit program • Turistler yönlendirilir • İthal yaşam tarzı • Rahat ve edilgen • Sıfır ya da az zihinsel hazırlık	<u>Turist Davranışı</u> • Tek başına, aile ve arkadaşlarıyla yolculuk • Bol zaman • Uygun (ve yavaş) ulaşım • Anında verilen kararlar • Turistler karar verir • Yerel yaşam tarzı • Talepkar ve etkin • Zihinsel hazırlık

<u>Temel İstekler</u>	<u>Temel İstekler</u>
• En yoğun tatil dönemleri • Eğitimsiz işgücü • Klişeler	• Akıl almaz tatil dönemleri • Daha eğitimli işgücü • Turist eğitimi
<u>Turizm Geliştirme Stratejileri</u>	<u>Turizm Geliştirme Stratejileri</u>
• Plansız gelişme • Mevcut yerleşim bölgeleri dışında inşaat • En değerli arazilerde yoğun gelişme • Yeni binalar ve yeni yatak kapasitesi • Dışarıdan gelen proje sorumluları • Bölge dışından kişilerin istihdamı • Toplumsal maliyetleri toplum karşılar • Yoğun sezondaki talebe uygun kapasite • Kentsel mimari	• Planlı gelişme • Mevcut yerleşim bölgeleri dahilinde inşaat • En değerli araziler korunur • Mevcut binaların yeniden kullanılması, yatak kapasitesinin daha iyi kullanılması • Yalnız yerli proje sorumluları • Bölgedeki potansiyele göre istihdam • Toplumsal maliyetleri proje sorumlusu karşılar • Ortalama talebe uygun kapasite • Bölgeye özgü mimari

Kaynak: Acuner, (2006:4).

Yukarıda yer alan bilgilerde özel ilgi turizminin, çağın taleplerine uygun ve her türlü deneyime açık fırsatlar sunduğunu söylemek mümkündür. Özel ilgi turizmi, potansiyeli yüksek bir alan olması, kişisel zevke, isteğe açık olması ve sürekli yeni deneyimler sunması sebebiyle, günümüzün bilim insanları tarafından “ideal turizm” biçimi olarak da ifade edilmektedir. Günümüz ideal turizm çeşitliliğine, her geçen gün yeni deneyimlerin ve yeni arayışların eklendiği gözlemlenmektedir.

2.2.1. Alternatif Turizm Çeşitleri

Sosyal ve kültürel değişimlerin yanı sıra ekonomik ve teknolojik gelişmelerinde, toplumların algılarını, yaşam düzeylerini ve tüketim alışkanlıklarını değiştirdiği yazarlarca ifade edilmektedir. Süre gelen zaman diliminde bu değişimlerin etkisini bütün disiplinlerde görmek mümkündür. Öyle ki turizmde yaşanan gelişmelerden dolayı deniz, kum ve güneş tatil anlayışı zamanla yerini çevreci ve sürdürülebilir alternatif turizm çeşitlerine bıraktığı görülmektedir.

Aşağıda yer alan şekilde, Novelli (2005)’nin turizm faaliyetlerinin sınıflandırması yer almaktadır.

Şekil 2.1: Turizm Faaliyetleri

Novelli (2005:9), turizm faaliyetlerini, “kitle turizmi” ve “niş turizmi” olarak ele almaktadır. Kitle turizmi için literatürde birçok tanım bulunmakla birlikte, genel geçer bir ifadeyle büyük gruplar şeklinde yapılan turizm deneyimi olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 1995:227). Uçkun ve Çeltik (2006)’ ya göre niş turizm, benzer özelliklerde mal veya hizmetlere ihtiyaç duyan, aynı özellikleri paylaşan, küçük bir tüketici grubunun oluşturduğu turizm çeşididir. Literatürde çok geniş bir faaliyet alanına sahip olduğu ifade edilen niş turizm, aşağıda yer alan tabloda alternatif turizm başlığı altında özele indirgenerek incelenmektedir.

Tablo 2.3: Niş Turizm Faaliyet Alanı

Alternatif Turizm Çeşitleri	Etkinlik Turizmi
	Deniz Turizmi
	İnanç Turizmi
	Sağlık Turizmi
	Spor Turizmi
	Doğa Turizmi
	Macera Turizmi
	Gastronomi Turizmi
	Kültür Turizmi

(Kaynak: Demir, Demir, Zorlu, Avan, Bulgan, Ergen, Duman, Bayındır, Demirci, Aktürk ve Durgun, 2019).

Etkinlik Turizmi:

Bireyler, kentsel mekânların gürültülü ve stresli havasından bir nebze kurtulmak için kent dışında düzenlenen rekreasyon faaliyetlerine yönelmektedir (Akten ve Akten, 2011:349). Bölge dışında, sistematik ve planlı bir şekilde yapılan yerel etkinlikler, rekreasyon faaliyetinin yapılacağı yere turizm hareketliliği sağlamaktadır. Bu rekreasyon faaliyeti etkinlik turizmi olarak adlandırılmaktadır (Tassiopoulos, 2005:15). Ayrıca Roberts ve Hall (2001:157) da etkinlik turizmini özel ilgi ve hobi tatili olarak tanımlamaktadır.

Deniz Turizmi:

Deniz turizmi, bir kişinin yaşadığı yerden başka bir yere seyahat etmesini kapsayan, ayrıca odağı ya da ev sahibi deniz çevresi olan eğlence ve dinlenme faaliyetlerinin tamamı olarak tanımlanmaktadır (Orams, 2002:57). Aktivite alanı geniş olan deniz turizmi; tüplü dalış, balıkçılık, rüzgâr sörfü, deniz canlılarını ve kuşlarını gözlemleme, yelkencilik, yat turizmi, kurvaziye turizmi, deniz müzeleri turizmi, kutup turizmi gibi birçok aktivite çeşidini barındırmaktadır (Orams, 2002:57).

İnanç Turizmi:

Olca ve Albuz (2016:4) inanç turizmini, kutsal bir yeri, bir binayı ya da bir tapınağı ziyaret etmek olarak tanımlamaktadır. Bu ziyaret, bireyin inancına uygun olarak dini yönlerini gözlemlemek için de yapılabilmektedir. Seyahat programının bir parçası olarak yapılan bu ziyaret, inanç turizmi içerisinde değil, kültürel seyahat içerisinde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Richards, 2007:460-461). Bu sebeple, kültür ve inanç gibi farklı kavramların etkileşimleri, turizmin çok yönlü paradigma olma özelliğini ortaya çıkardığını söylemek mümkündür.

Sağlık Turizmi:

Literatürde sağlık turizmi ile alakalı birçok tanım bulunmakla birlikte, en genel anlamda sağlık turizmi, kişinin ikamet ettiği yerden başka yerlere sağlık amacı ile yapılan seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Tengilimoğlu, 2013:48). Sağlık amaçlı yapılan bu seyahatlerin sağlık turizmi destinasyonuna katkı sağladığı söylenebilir. Ayrıca Tengilimoğlu (2013), sağlık turizmini tek bir başlık altında incelemenin yanlış

olduğunu belirterek, sağlık turizminin termal turizm, spa-wellnes turizmi ve medikal turizm başlıkları altında incelemenin gerekliliğine vurgu yapmaktadır (s.48).

Spor Turizmi:

Spor, temelinde eğlenmek olgusu başta olmak üzere, serbest zamanını değerlendirmek ve sağlıklı yaşamak için yapılan faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. (Saatçioğlu, 2013:132). Coakley'e (2004:3) göre ise spor, disipline edilmiş etkinliklerin tümüdür. Tanımlardan anlaşılabileceği üzere literatürde spor kavramı için birçok tanım olmakla birlikte, ortak paydada oluşan bir tanım bulunmamaktadır. Spor, geçmişten günümüze kadar gelen bir aktivite olmakla birlikte, spor faaliyetlerinin geçmişi Antik Yunan Dönemine dayanmaktadır. Öyle ki, tarihin ilk spor müsabakaları olan Antik Olimpiyat Oyunları, spor turizminin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir (Özdilek, 1998:27).

Doğa Turizmi:

Doğaya dayalı turizm, doğa kaynaklı turizm, eko turizm olarak da bilinen doğa turizmi için, alan yazında birçok tanım bulunmaktadır. Valentine (1992:110), doğaya dayanan turizmin, doğada bulunan doğal güzelliklerden haz alarak faydalanmak olduğunu ifade etmektedir. McKercher ve Chan (2005:21), ise doğal kaynaklı turizmi, milli parklar, koruma altına alınmış yerler ile birlikte hayvanat bahçelerini ve yaban hayatı korumaya yönelik yapılan faaliyetler olarak tanımlamaktadırlar. Genel bir ifadeyle doğa turizmi, insanoğlunun henüz tamamen tahrip etmediği yerleri koruyan ve sürdürülebilirliğini sağlayan kültür ve doğa seyahati olarak tanımlanabilmektedir.

Macera Turizmi:

Macera turizmi anlaşılması zor karmaşık bir konu (Buckley, 2007:1428) olduğu için, literatürde bu kavram ile ilgili birden fazla bulunmaktadır. Meier (1978:57), bireyi tehlikeye iten her türlü boş uğraşmayı macera turizmi kapsamında değerlendirerek, genel bir tanımlama yapmıştır. Progen (1979:40) bu tanıma, bireylerin doğal çevrede karşılaşabileceği tehlikeleri ve bu tehlikelerle olan mücadelesini de ekleyerek, tanımı farklı bir boyuta geçirmiştir. Johnston (1992:56) ise macera turizmini, her türlü riski

içinde barındıran, eğlence amaçlı yapılan seyahatler olarak tanımlamaktadır (Akt. Sung, 2000:20; Sung vd.,1996).

Gastronomi Turizmi:

Gastronomi kavramının, tarihte ilk kez M.Ö. 4. yy.' da Sicilyalı Yunan Archestratus tarafından kullanıldığı bilinmektedir (Dalby, 2013:28). Gastronomi kavramı, bir bölgenin veya bir ülkenin yiyecek araçlarını, yemeklerinin servis şekillerini ya da yemeklerin hazırlama tekniklerini tanımlayan kelime olarak ifade edilmektedir (Kivela ve Crotts, 2006:356). Ayrıca gastronomi; günümüzdeki gastronomi anlayışına göre “iyi yemek yeme sanatı” olarak tanımlamakla birliktene zaman ve ne yenilip içileceğine dair bir rehber olarak kabul görmektedir (Aşkın, 2015:155). Harrington ve Ottenbacher (2010:17) göre ise gastronomi turizmi, yeme-içme amaçlı farklı deneyimlerde bulunmak için yapılan bir turizm çeşididir.

Kültür Turizmi:

Literatürde, kültür turizmi kavramı ile ilgili birden fazla tanım bulunmakla birlikte, kültür turizmi için ortak bir tanım bulunmamaktadır. Destinasyon alanı oldukça geniş kültür turizmi, genel bir ifadeyle yabancı yerleri ve farklı kültürleri görüp tanımak için yapılan turizm türü olarak tanımlanmaktadır (Garda ve Temizel, 2016:85). Yazarlar kültür turizminin genel olarak, miras, tarih, etnografik ve antropolojik alanlarla ilgilendiğini ayrıca bu alanların yanında müzik, resim, heykel, bale, dans ve edebiyat gibi birçok disiplinle de etkileşimde bulunduğu ifade edilmektedirler. Öyle ki, birçok turist geleneksel kültürlere olan ilgisinden dolayı seyahat etmektedir. Turistlerin farklı kültürleri görme ve tanıma güdüsü ile yaptıkları seyahatler kültür turizmi adı altında adlandırılmaktadır (Meydan Uygur ve Baykan, 2007:32). Niş turizm çeşitlerinden sayılan edebiyat turizminin, geleneksel kültür turizmi bağlamında ilgi duyulan bir alan olması, edebiyatseverler için ayrıca merak duyulan bir destinasyon olabilmektedir. Nitekim edebiyatseverler, edebiyatın büyüğü dünyasını keşfetme arzusu ile geçmişte olduğu gibi günümüzde de seyahat etmeyi isteyebilmektedir.

2.2.1.1.Edebiyat Turizminin Tarihsel Gelişimi

Alan yazında yapılan çalışmalarda yazarlar, üç farklı kavramın (turizm, kültür ve edebiyat) ve bu kavramlar arasındaki bağlantının edebiyat turizmi üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadırlar. Geçmişten günümüze, birçok disiplinle etkileşimde bulunan turizm paradigmasının, edebiyat gibi çalışma alanı oldukça geniş bir disiplinle etkileşimini kaçınılmaz kılmaktadır (Demirer, İpar ve Özkul, 2012:5). Öyle ki, edebiyat ve turizm olgularının, değişen yaşam koşullarının da etkisiyle, sürekli güncellenen destinasyonlara dönüştüğü görülmektedir. Bu dönüşümler, Literary Tourism’ olarak da bilinen ve dilimize “Edebiyat Turizmi” olarak çevrilen bir turizm çeşidinin ortaya çıkmasına olanak sağladığı ifade edilmektedir (Demirer, İpar ve Özkul, 2012:5). Edebiyat turizmi kavramı çok eski bir kavram olmakla birlikte, bu kavramın kökeni, insanların Nil Nehri ve Mısır’daki tarihi yapıları ziyaret etmeye teşvik etmesine kadar gitmektedir (Demirer, İpar ve Özkul, 2012:5).

Tarihsel süreçte edebiyat ve turizm kavramları birbirine uzak iki kavram olarak ifade edilmiş olsa da, literatürde yapılan çalışmalar, bu iki kavramın birbiriyle sürekli etkileşim içinde olduklarını göstermektedir. Bu etkileşimle birlikte aralarındaki bağın güçlü oluşu, turizm perspektifinden bakıldığında turizmin çalışmalara yeni yeni konu olmaya başladığını göstermektedir. Edebiyat cephesinde ise çalışmaların çok daha eskiye dayandığı, hatta tarihte bilinen ilk edebiyat örneklerinin ne amaçla yapıldığına bakılmaksızın, yolculuk imgesi üzerinden oluşturulduğu söylenebilir. Öyle ki, dünyanın ilk destanı olarak bilinen Gılgamış Destanı, ölümsüzlük arayışındaki Uruk Kralı Gılgamış’ın yolculuğu ve bu yolculukta yaşadıkları üzerinedir. Batı edebiyatının dayandığı en temel eserlerden biri olan Odysseia ise, İthaka Kralı Odysseus’un yolculuğu ve bu yolculukta yaşadıklarını anlatması, bir başka örnek gösterilebilir. Bu sebeple, seyahatler edebi metinlerin konusunu oluşturabildiği gibi, edebi metinler de okurlarını seyahate çıkarabilmektedir (Tırıl, 2019:165).

Tarihsel gelişimde edebiyat turizminin daha iyi anlaşılabilmesi için, edebiyat turizminin gelişiminin teorik ve pratik olarak iki farklı açıdan ele alınmasının önemli olduğu ifade edilmektedir. Pratik açıdan bakıldığında, post-modern dönemin ürünü olan edebiyat turizminin, 80’li yıllarda faaliyetlere katılım noktasında özel ilgi turizmle paralel hareket ettiği görülmektedir. Teorik açıdan bakıldığında ise, edebiyat turizminin

küresel düzeyde yapılan çalışmalardan hareketle, 50'li yılların sonunda ortaya konmaya başladığı söylenebilir (Clement, Wallace ve Lednicki, 1959:84-85). 90'lı yıllara gelindiğinde ise, konu ile ilgili yapılan çalışmaların sıklaşıp, konunun daha detaylı bir şekilde ele alındığı anlaşılabilmektedir (Hankins, 1992:75;Squire, 1992:7; Squire, 1994:6; Lyons,1996:51-52). Edebiyat turizminin özel ilgi turizmi(niş turizm) çeşitlerinden kültür turizmi ile bağlantılı olduğu düşünüldüğünde, 90' lı yıllarda özel ilgi turizmi ile ilgili çalışmalarında arttığı gözlemlenmektedir (Brotherton ve Himmetoğlu, 1997:152-154; Hall, 1992: 148-149). Başka bir deyişle, 90' lı yıllarda özel ilgi turizmi başlığı altında edebiyat turizminin disiplinler arası çalışmalarının arttığı ve çalışmalara konu eserlerin çeşitlenmeye başladığı görülmektedir (Müller, 2006:217-218;Watson, 2009:49-50;Mansfield, 2015:28-29; Kaczmarek,2020:33-34; Macleod, 2020:1213-1214).

Edebiyat-kültür- turizm döngüsü üzerinde birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Kimi yazar (Maccannel, 1993:591-592), turizmin kültürel bir deneyim olduğunu söylerken (s.591-592), kimi yazar (Urry, 1990:28) da, turizmin kendi başına bir kültür olduğunu ifade etmektedir. Edebiyat turizmi üzerine de benzer yaklaşımlar bulunmaktadır. Öyle ki, kimi yazarlar (Squire,1994:4-5; Herbert, 2001:321; Agarwal ve Shaw, 2017:225-227) edebiyat turizmini özel ilgi turizminin uzantısı olan miras turizmi başlığı altında incelerken, kimi yazarlar (Stiebel, 2004:32-33; Smith, 2012:7) da edebiyat turizminin kültür turizmi olduğunu belirtmektedirler. Balcı ve Dilek (2021:23-24), edebiyat turizmi üzerine yönelik iki yaklaşım da doğru olduğunu ifade ederek, iki yaklaşımında edebiyat turizmi türlerinin karakteristik özelliklerini taşıdığı vurgulamaktadırlar. Konu ile alakalı örnek vermek gerekirse, edebiyat festivalleri kültür turizmi özelliklerini içerisinde barındırırken, yazarların evlerinin ziyaret etmek, miras turizmi ile ilişkilendirilmektedir (Balcı ve Dilek, 2021:23-24).

Richards (1996:5-6), tanımı üzerinde birden fazla yorum bulunan kültür kavramını, kültür turizmi bağlamında iki farklı şekilde incelemektedir. Richards (1996:5-6) kültürü, belirli bir yaşam tarzının göstergesi olarak tanımlanırken, ürün olarak kültürü ise, düşünce ve sanat anlamında eser ve uygulamalar olarak tanımlanmaktadır. Hewison (2023:51-52), edebiyatın da içinde olduğu kültürel eserlerin giderek artması ve zamanla ticari bir hüviyet kazanması ile kültür ve miras turizminin ortaya çıktığını belirtmektedir. Aliagaoglu'na göre (2004:53-54) kültür turizmi,

öğrenmeye dayalı olarak çalışan ve bu yönüyle diğer turizm çeşitlerinden ayrılan önemli bir türdür. Genel bir ifadeyle kültür, insanların düşündüğü, yaptığı ve oluşturduğu süreçleri ve bu süreçler sonunda oluşan ürünleri (el sanatları, mimari eserler, gelenekler vb.) ihtiva etmektedir (Aliğaoğlu, 2004:53-54).

Kültür turizmi, çalışma alanının geniş ve kapsamlı oluşu bakımından miras turizmiyle benzer özellikleri taşımaktadır(Richard, 2001:17). Öyle ki, Boniface ve Fowler, (1993:172-173), *“Yeryüzü üzerindeki en büyük gösteri olarak tanımlanan turizmin hayat kaynağı mirastır.”* sözü bu ifadeyi destekler niteliktedir. Miras sözcüğü, bir jenerasyonun kendinden sonra gelen yeni bir jenerasyona bıraktığı her şey miras olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1988). Miras turizmi ile ilgili birçok tanım bulunmakla beraber, genel geçer bir ifadeyle miras turizmi,'bir nesilden diğerine geçen her türlü kaynağın kullanımını olarak ifade edilmektedir (Özgüç,1998:36).

Günümüz turizm deneyimlerinin gerçekleşmesinde doğal çekicilikler önemli bir yer tutsa da, kültürel objelere olan ilginin de her geçen gün arttığı ifade edilmektedir (Kervankıran, 2014:347). Dolayısıyla deniz, kum ve güneş gibi turistik çekicilik unsurları bulunmayan kentler için (Polat, 2021:257) kültürel çekim unsurları alternatif bir destinasyon oluşturmaktadır (Polat, 2020:185-186). Kültür ve turizm kavramları birbirini tamamlayan iki olgudur. Bu anlamda kültürel çekim unsurları, kültürel etkinlikler ve edebi mekanlar seyahat etmek için önemli bir etken olurken, seyahat etmek de turizmin gelişimine ve yeni kültürlerin oluşuma katkı sağladığı ifade edilmektedir (Richards, 2018:12). Özel ilgi turizm çeşitlerinden olan edebiyat turizminin, kültür ve miras turizmi ile ilişkilendirilmesi ve bu iki açıdan irdelenmesi, tarihsel süreçler ve edebiyat turizminin nasıl geliştiğini göstermesi bakımından önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Özel ilgi turizminin uzantısı olan edebiyat turizmi, kültür ve miras turizmi gibi üzerinde birden fazla tanım yapılan, edebiyat türlerinin gelişmesiyle de sürekli değişim ve gelişim gösteren bir alan olduğu ifade edilmektedir. Bu anlamda, değişim ve gelişimin sürekli yaşandığı edebiyat turizminin halen gelişmekte olan bir alan olduğu görülmektedir (Balcı ve Dilek, 2021:23-25). Edebiyat turizmi, bir yazarın veya bir yazara ait edebi bir eserin popülerliği nedeniyle ilişkilendirilen destinasyonlara ve mekânlara yapılan ziyaretler olarak tanımlanmaktadır (Busby, Klug, 2001:319-320). Ana motivasyonu, edebiyatla ilgili yerleri görmek olan edebiyat turizmi, yaşayan ya da

ölmüş yazarların evleri, bir eserin ortaya çıkmasına sebep olan ve bir şekilde edebi karakterle veya konu ile ilişki içinde olan yerlerin görülmesi de bu motivasyonun içinde sayılmaktadır (Butler, 2000:305). Edebiyat turizmi 90'lı yılların başında yazar ve kitaplara konu mekânların ziyaretini kapsarken (Squire, 1993:6-7), sonraki zamanlarda edebi betimleme ve figürlerle bağlantılı olan yerlere olan ziyaretlerin de edebiyat turizmine dahil edildiği ifade edilmektedir (Squire, 1996:121-122). Edebiyat turizminin ürün çeşitliliği ve destinasyonun büyüklüğü, edebiyat turizmi üzerinde yapılan tanımları da çeşitlendirdiği görülmektedir. Öyle ki Herbert (1995:17), edebiyat ürünü olan gerçek ve kurgusal mekânları farklı bir bakış açısıyla ele alarak işlemesi, edebiyat turizmi tanımına başka bir tanım eklemektedir. Stiebel (2004:33-34) ise, ziyaret edilen edebi mekânların farklılık gösterdiğini, dolayısıyla Squire ve Herbert gibi yazarların yapmış olduğu tanımların yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Watson ise (2009:50), “*edebiyat turizmi olgusunu daha çok ticari anlamda ele alarak, yazarların kendileri, onların bulundukları mekânları ve bu anlamda yapılan faaliyetlerin tümüne yapılan ziyaretler*” olarak tanımlamaktadır. Hoppen, Brown ve Fyall ise (2014:39-40), edebiyat turizminin destinasyon markalaşması ve pazarlaması olarak ele alınmasının önemine vurgu yapmaktadır. Quinteiro (2020:82), günümüzde gelişimi artan sanal ve arttırılmış gerçeklik uygulamalarının, edebi mekanların tanıtımda çekiciliği arttırarak turistlerin ziyaret deneyimlerinin zenginleşmesine olanak sunduğunu ifade etmektedir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere 2000'li yıllardan sonra edebiyat turizminin gerçek anlamda turizm türü olarak ele alındığını göstermektedir. Öyle ki Çevik (2020:2410-2411), edebiyat turizmi alanında içerik üzerine yaptığı araştırmada, 2000'li yıllardan sonra edebiyat turizmi üzerine yapılan çalışmaların artışına ve ürün çeşitliliğine vurgu yapmaktadır.

Edebiyat tutkunu bireyler, edebiyatın büyüğü dünyasına ve gerçek dünyadaki iz düşümüne ilgisiz kalamazlar. Edebi eserlerde geçen yer, mekân, edebiyatçıların yaşadığı şehirler, semtler, oteller hatta mezarlar bile edebiyat tutkunu bireyler için etkileyici destinasyonlar ve deneyimler olabilmektedir. Öyle ki bireyler, bu farklı deneyimleri yaşamak için seyahat etmektedir (Tırıl, 2019:167). Bu bağlamda, edebiyat turizminin gelişiminin, seyahatin gelişimi ile paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Modern öncesi dönem ve modern dönemde seyahat etmek bir amaç üzerine yapılmıyorken, post modern dönem ve sonrasında bu olgu yerini yeni deneyimlere ve yeni

hazlara bıraktığı gözlemlenmektedir. Farklı yerleri görme, farklı deneyimleri yaşama, öğrenme ve bilinmeyene doğru hareket gibi eylemler, bireyleri uzun seyahatlere götürmektedir (Löschburg,1998:27-28). Özellikle bu doğrultuda çizilen haritalar, yazılan seyahatnameler bu dönemin edebi eserlerine ışık tuttuğu ifade edilmektedir. Ayrıca, yazarların, kâşiflerin, bilginlerin ve seyyahların bu dönemlerde sayısız gezi yazısı kaleme aldığı da bilinmektedir (Löschburg,1998:27-28). İbn-i Battuta'nın (1304-1369) gezi notlarını içeren "Rihlet-ü İbn Battuta'sı; Evliya Çelebi'nin (1611-1682) "Seyhatnamesi", Marie-Henri Beyle'in (mahlası Stendhal) Bir Turistin Anıları kitabı, Heinrich Barth'ın (1821-1865) Kuzey ve Orta Afrika'da Geziler ve Keşifler kitabı, Edmondo De Amicis'in (1846-1908) İstanbul (Constantinopoli) seyahatnamesi, edebiyat turizmi açısından bu dönemlerin önemli eserleri arasında gösterilmektedir. Ancak; bu dönemde yazılan eserlerin, edebiyat turizmi ışığında oluşturulduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Öyle ki, bu dönemlerde henüz turist kavramının ve bilincinin oluşmadığı bilinmektedir. Rönesans devrimi ve sanayi devrimi gibi gelişmelerden sonra turist ve turizm kavramı toplumların algılarında yer etmeye başladığı görülmektedir. Bu dönemlerde, edebi eserlerin sayısındaki artış ve bilinmeyene doğru seyahatler, arayışlar ve farklı deneyimleri tatma algısı insanlarda yeni yeni vücut bulmaktadır (Balcı ve Dilek, 2021:20-23).

Post-modern dönemle birlikte sanayinin ve matbaacılık faaliyetlerinin hızla gelişim göstermesi, okuryazar sayısında da büyük artışları beraberinde getirdiği, yapılan çalışmalarda ortaya konmaktadır. Edebi eserlerin birçok coğrafyada elden ele dolaşması, okuyucuların zihninde yer edinen eser, yazar, mekân ve şehir gibi olguları yakından tanıma ve görme düşüncesini pekiştirmektedir. 1950'li yıllardan sonra sivil havacılığında gelişimiyle bireylerin, daha uzak coğrafyalara ve arayışlara doğru seyahat etmeleri kolaylaşmaktadır. Bu sayede okurların edebi meraklarını giderme güdüsünün önündeki uzaklık kavramı engel olmaktan çıkarak, her okuyucuyu potansiyel bir turiste dönüştürmektedir (Chelnokova, Kaznacheeva, Simirnova ve Krylova, 2020:589-590).

Küresel ölçekte bakıldığında, edebiyat ve sanat merkezi olarak anılan Paris, Kafka'yla ünlenen Prag, birçok ünlü romancıya ev sahipliği yapan Dublin ve Londra, Alman edebiyatının usta isimlerinin izlerinin sürülebileceği Berlin, Goethe ve Schiller'in yaşadığı Weimer, Rus edebiyatının dekoru Saint Petersburg ve Moskova gibi daha birçok şehrin edebiyat turizmi ile anıldığı görülmektedir (Çeker, 2009:163; Beyinli

Dinç, 2009:7-8). Bu kentlerle özdeşleşmiş usta yazarların ismini taşıyan turların dahi düzenlendiği ifade edilmektedir. Usta yazarların yaşamlarını sürdürdüğü evlerin ve popüler edebi eserlerin geçtiği mekânların turistik bir çekicilik olarak sunulmasıyla Kafka, Prag için bir pazarlama unsuru olurken (Çeker, 2009:163; Beyinli, 2009:7-8), “Charles Dickens Turu” ya da “Virginia Wolf” turu da, Londra için çekim unsuru olmaktadır (Çeker, 2009:163).

2.2.1.2.Edebiyatın Turizm Açısından Önemi

Yazarlar, edebiyatın günümüzde turizm sektörü açısından ilgi duyulan bir disiplin olduğunu ifade etmektedirler. Öyle ki edebiyat, dünya çapında turizm destinasyonlarının tanıtım ve pazarlamasında büyük rol oynarken, farklı disiplinleri de etkileyerek çekiciliğini arttırmaktadır (Busby ve Shetliffe, 2013:7). İngiltere başta olmak üzere Avrupa’nın birçok bölgesinde edebiyat turizmi, kültürel miras turizminin ilgi duyulan bir türü olmakla birlikte, edebiyat turizmine dayalı akademik çalışmaların yapıldığı da yazarlarca ifade edilmektedir. Nitekim Müller (2006:217), bir yazarın veya yazara ait bir eserin, eserin geçtiği yerin ya da çalışma yaptığı ortamı sadece edebi bir mekân olarak tanımlamanın yetersiz olduğunu ifade etmekle birlikte, bu edebi mekânların turizmi geliştirmeyi ve yerel ekonomileri desteklemeyi amaçlayan, modern turistlerin ihtiyaçlarını karşılayan çekim unsurları haline geldiğinden bahsetmektedir. Günümüzde seyahat etmek ve yazmak, medeni insanların en önemli özellikleri arasında sayılmaktadır. Ghetau and Esanu, (2011:349) göre bu iki kavram, uygar insanların gelişiminde de büyük bir etkiye sahiptir. Türkçe’de sıkça ifade edilen “*çok okuyan mı bilir*” ve “*çok gezen mi bilir*” ikilemi, bu iki ifadenin günlük yaşamdaki öneminin, kadim kültürümüzde yer edindiğini görmek mümkündür. Ayrıca yerli düşünürler, bu iki olgunun birlikte kullanıldığında anlam kazanacağını belirtmektedir.

Edebiyat turizmi için alan yazında birçok tanım bulunmaktadır. Üzerinde ortak bir tanım bulunmayan edebiyat turizmi, Mansfield göre (2015:28)yazarlar, okuyucular, kurgu metinler, kurgu metinlerde geçen mekânlara yapılan seyahatlerdir. Bu tanım geliştirildiğinde; yazarının doğduğu ve yaşadığı yerlere, yazarın eseri ile ilişkilendirilebilecek olaylara veya objelere ya da yazarın mezarına, oradan da daha farklı destinasyonlara yayılabilmektedir. Edebiyat turizminin tanımı ve kapsamı

bağlamında “Elif Şafak, dünyaca ünlü edebiyat şehirleri arasında yer alan Prag’da, karşılaştığı ve kendini şaşırttığı düşünülen “edebiyat turistleri” hakkında şunları yazmıştır:

“Praglılar yaşadıkları şehir ile edebiyat ve sanatı etle turnak gibi ayrılmaz bir ikili olarak görüyor. Sade buranın yerlileri değil, turistler de şehre böyle yaklaşıyor! Kafka’nın Memleketi burası. Ve her yer Kafka’nın resimleriyle, biblolarıyla, yazılarıyla dolu. Kafka’nın resmini taşıyan anahtarlıklar, kalemler, defterler, hatta çikolata, bisküvi ve şekerlemeler rafları dolduruyor. Onun kadar ünlü olmasa da diğer yazar ve şairler de bu yoğun ilgiden nasibini alıyor.

.....

Ertesi sabah Amerikalı bir turist çift ile tanışıyorum. Karı koca altmışlı yaşlardalar. İkisi de öğretmenmiş. Amerika’nın küçük bir kasabasından kalkıp da Prag’a gelmelerinin ardındaki hikmeti anlamaya çalışıyorum. “Edebiyat yüzünden buradayız” diyorlar. Ne demek istediklerini sorduğumda, beni hayrete düşüren bir cevap alıyorum. “Bizler edebiyat turistiyiz!” Böyle bir kavram olduğunu bile bilmiyordum. Merakla bakıyorum yüzlerine. “Edebiyat turizmi diye bir şey var artık,” diyor kadın bilmiş bir edayla. “Dünyanın bazı şehirleri edebiyat başkenti kabul ediliyor. Prag bunların başında. Biz de otobüslerle şehri dolaşıp burada yaşamış edebiyatçıların evlerini, çalışma mekânlarını, takıldıkları keşeleri, yazılarında anlattıkları köprüleri ziyaret ediyoruz. Mola verdiğimiz yerlerde edebiyatçıların kitaplarından bölümler okuyor, aramızda tartışıyoruz....” (Şafak, 2009).

Yukarıda yazar Elif Şafak’tan bir alıntı yapılmıştır. Alıntıdan da anlaşılacağı üzerine edebiyat turizminin oluşturduğu olgu ve deneyimler ana tema olarak insanda vücut bulmaktadır. Alan yazısını incelendiğinde, edebiyat turizmi ile alakalı birçok edebi türün varlığından bahsedilebilir. Literatürde, edebiyat turizmini sınıflandıran birçok çalışma olsa da yazarlar, Butler’ in (1986) çalışmasını temel alarak veya çalışmaya yeni kategoriler ekleyerek değerlendirme yapmışlardır. Bu bağlamda Butler, edebiyat turizmini dört farklı şekilde sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma (Butler, 1986’dan akt.Busby ve Klug, 2001:318-319):

1. Gerçek Mekânlara Yapılan Seyahatler: Bir yazarın hayatını konu edinen ve yazarın doğduğu, yaşadığı, eserlerini kaleme aldığı ya da öldüğü mekânlara yapılan ziyaret olarak tanımlanmaktadır.

2. Kurgusal Mekânlara Yapılan Seyahatler: Yazarların eserlerinde geçen mekânlara yapılan ziyaretler olarak tanımlanmaktadır.

3. Edebi Figürlere Hitap Eden Destinasyonlara Yapılan Seyahatler: Sektör temsilcileri tarafından edebi figürlerin ön plana çıkarıldığı, tanıtım ve pazarlamanın yoğun olduğu bölgelere yapılan ziyaretler olarak tanımlanmaktadır.

4. Bir Yazarın Ya Da Eserin Popülaritesine Dayanan Destinasyonlara Yapılan Seyahatler: Bir yazarın veya yazara ait eserin, herhangi bir çaba olmadan kendiliğinden popülerlik kazanmasıyla oluşan destinasyonlara yapılan seyahatler olarak tanımlanmaktadır.

Busby ve Klug (2001:318-319) bu sınıflandırmaya beşinci edebiyat turizmi türü olarak *gezi yazarlığı* önermekle birlikte, ayrıca *gezi yazarlığını* “insanların ve mekânların yeniden yorumlanmasını sağlayan bir araç olarak tanımlamışlardır. Bir başka çalışmada ise Busby ve Laviolette (2006:145-146), altıncı edebiyat çeşidi olarak “*film kaynaklı edebiyat turizmi türü*”nü önermişlerdir. Busby ve Laviolette (2006:145-146) bu türü, “filme uyarlanan edebiyat eserinin, okuyucularının esere olan ilgisinden doğan turizm türü olarak şeklinde tanımlanmışlardır.

Mintel (2011), edebiyat turizmi ile ilgili bir çalışmada, yedinci ve sekizinci edebiyat türü olarak, *Edebiyat Festivalleri* ve *Kitapçı Turizmi*’nin olmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Mintel araştırmasında, İngiltere’de edebiyat festivallerinin giderek artış gösterdiğine ve bu festivaller sayesinde katılımcıların yazarla veya eseriyle etkileşim kurabildiğinden bahsetmiştir. Ayrıca bu tür etkileşimleri, edebiyat festivalleri olarak tanımlamıştır. Sekizinci turizm çeşidi olan kitapçı turizmi ise, bir bölgeye ait haritalar veya rehber kitaplar üzerinden, o bölgeye özgü kitapçılara yapılan ziyaretler olarak tanımlanmaktadır (Mintel, 2011’den aktaran Hoppen vd., 2014:40-42). Edebiyat turizminin sekiz türü Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 2.4: Edebiyat Turizmi Bağlamında Edebi Deneyimler

1. Gerçek Mekânlara Yapılan Seyahatler	Butler (1986)
2. Kurgusal Mekânlara Yapılan Seyahatler	
3. Edebi Figürlere Hitap Eden Destinasyonlara Yapılan Seyahatler	
4. Bir Yazarın Ya Da Eserin Popülaritesine Dayanan Destinasyonlara Yapılan Seyahatler	
5. Gezi Yazarlığı	Busby ve Klug (2001)
6. Film Kaynaklı Edebiyat Turizmi	Busby ve Laviolette (2006)
7. Edebiyat Festivalleri	Mintel (2011)
8. Kitapçı Turizmi	

Kaynak: Mintel, 2011'den aktaran Hoppen vd., 2014:40-42

Yukarıda yer alan bilgilerden de anlaşılacağı üzere, edebiyat turizmi bağlamında yapılacak ziyaretlerin çeşitlilik gösterebileceği ifade edilebilir.

1. Gerçek Mekânlara Yapılan Seyahatler:

Yazarla veya eseriyle ilişkili olan edebi mekânlar, bireyler için çekim unsuru olabilmektedir. Öyle ki bu mekanlar, yazarın içsel dünyasını merak eden ziyaretçiler için çekim unsuru olmakla birlikte, yazara ait kişisel eşyaları yakından görmek veya bu eşyalara dokunmak, edinilen deneyimin kalitesini arttırabildiği ifade edilmektedir (Herbert,1996:17-19). Ayrıca bu mekanlar, yazarların eserleri ile de bağlantılı olabilmektedir (Herbert,1996:17-19). Türkiye'de bulunan edebiyat müzeleri ve kütüphaneleri de bu bağlantı kapsamında değerlendirilebilir. Türkiye'de bulunan yedi (7) adet Edebiyat Müze Kütüphanesi aşağıda Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 2.5: Edebiyat Müze Kütüphaneleri

<i>İl</i>	<i>Edebiyat Müze Kütüphaneleri</i>
Adana	Karacaoğlu
Diyarbakır	Ahmet Arif
Ankara	Mehmet Akif Ersoy
Erzurum	Erzurumlu Emrah
Eskişehir	Yunus Emre
Kütahya	Evliya Çelebi
İstanbul	Ahmet Hamdi Tanpınar

Kaynakça: Özkul vd. (2012:15); Adıgüzel (2017:94).

Türkiye’de yazar müze evleri ve edebiyat müze kütüphaneleri dışında edebiyat ile bağlantılı diğer müzelerde bulunmaktadır. Bu müzelerin, turizmde hareketliliği sağladığı ifade edilmekle birlikte, ekonomik ve kültürel kalkınmayı da desteklediği yazarlarca vurgulanmaktadır. Aşağıdaki tabloda, Türkiye’de bulunan diğer edebiyat müzeleri yer almaktadır.

Tablo 2.6: Diğer Edebiyat Müzeleri

<i>İl</i>	<i>Edebiyat Müze Kütüphaneleri</i>
Ankara	Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi
Ankara	Gazi Üniversitesi Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi
Ankara	Beypazarı Yaşayan Müze
Bursa	Karagöz Müzesi
İstanbul	Masumiyet Müzesi (Çukurcuma)
İstanbul	Yahya Kemal Beyatlı Müzesi
İstanbul	Adam Mickiewicz Müzesi
İstanbul	Tanzimat Müzesi (Gülhane Parkı)
İstanbul	Galata Mevlevihanesi ve Divan Edebiyatı Müzesi
İstanbul	Türkiye Yazarlar Sendikası Edebiyat Müzesi ve Yazın Belgeliği
Konya	Mevlana Müzesi
Konya	Nasrettin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi (Akşehir)
Kütahya	Evliya Çelebi Müzesi

Kaynak: Özkul vd. (2012:15); Adıgüzel (2017:90).

Yukarıda sıralanan edebiyat müzeleri, kütüphaneleri ve diğer edebiyat müzeleri edebiyat turizmi kapsamında değerlendirilirken, bu müzeler gerçek mekânlara yapılan seyahatlere ve edebi figürlere hitap eden destinasyonlara yapılan seyahatlere örnek olarak gösterilebilir. Aynı şekilde yazar evlerinin müzelere dönüştürülmesi de gerçek mekânlara yapılan seyahatlere bir hareketlilik getireceği düşünülebilir. Örneğin Diyarbakır’da bulunan Ziya Gökalp Müzesi, Cahit Sıtkı Tarancı Müzesi ve Ahmet Arif Müze Evi, şehrin turizm faaliyetlerinin sayısını arttırdığı yazarlarca ifade edilmektedir.

2. Edebi Figürlere Hitap Eden Destinasyonlara Yapılan Seyahatler, Kurgusal Mekânlara Yapılan Seyahatler ve Film Kaynaklı Edebiyat Turizmi:

Öykü, çocuk kitapları ve romanlar turizmi etkileyen başka edebi unsurlar olarak literatürde göze çarpmaktadır. Ayrıca bu türler, kurgusal mekânlara yapılan seyahatler ve film kaynaklı edebiyat turizmi kapsamında da değerlendirilmektedir. Öyle ki, turist hareketliliğini arttıran birçok edebi tür bulunmasına rağmen, bu üç edebi unsurun, turizm hareketliliğini ayrıca arttırdığı yazarlar tarafından önemle vurgulanmaktadır. Uygur (2017:349), edebiyat ve turizm arasında öyküye dayalı bir ilişkinin varlığından söz ederek, öykülerde yaşanan kahramanlık, aşk, gizem gibi olayların etkileyici bir üslupla anlatımın, bireylerde kültürel ve tarihi bir merak uyandırdığını ifade etmektedir. Bu merak ve arayış zamanla mekânı ziyaret etme güdüsü uyandırarak, bireyleri seyahat etmeye itmektedir. Bu anlamda yapılan seyahatler, toplumlara ekonomik ve kültürel anlamda getiri sunmaktadır (Uygur,2017:349). Buna karşılık adları masal dünyasından alınmış turistik yerleşkelerin de turizmin tanıtılmasında önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bireyler, Robinson Crusoe Resort, Ali Baba Hotel vb. Yerlerde yapılan konaklama için *“masal gibi bir tatil geçirdim, masal ülkesindeydim”* ifadelerini kullanabilmektedir. Bu ifadeler, edebi eserlerin turizmin üzerindeki etkileşime örnek verilebilir (Özdemir, 2009:46).

Öykülerin okur üzerinde etkili bir tür olduğunu ve anlatılan mekânın okur tarafından ziyaret edilmesini sağladığına yukarıda değinilmiştir. Uygur (2017:350), aşağıdaki çalışmasında benzer bir görüşe yer vermektedir. Ona göre öyküler ve romanlar, hatta filmler, turizm faaliyetlerinin odak noktası olabilmekte, okuyucu ve izleyiciler üzerinde ‘hikâye ile ilişkili yerlere gitme isteği’ uyandırmakta, böylece öykü türü ile turistik pazarlama ortaya çıkmaktadır. Uygur göre (2017:);

- Hikâyelerde geçen mekânlara yolculuk sağlar. (Sherlock Holmes Turu, Harry Potter Turu, Beş Şehir Turu, Tanpınar’ın İzinde)
- Eserlerin yazıldığı mekânlara yolculuk sağlar. (Bleak House)
- Hikâyeye ilham veren yerlere yolculuk sağlar. (The Stanley Hotel)
- Eserin ilham verdiği mekanlara yolculuk sağlar. (The Wizarding World of Harry Potter, The Hobbit Motel,) (s. 357).

Turizmin pazarlamasında öykü ve romanlara ilişkin örnekler çoğaltılabilmektedir. Örneğin, İnsanlar Barselona'yı kültür,Rio de Janeiro'yu eğlence şehri ve Paris'i romantizm şehri (Anholt, 2006:18) olarak algılamaktadır. Şehirlerin bu şekilde birer markaya dönüşmesinde ise insanların aklında olumlu bir marka ile özleştirilmiş olmaları büyük etken olmaktadır (Uygur, 2017:359). Bu tür algı ve kodlamalarda edebi türlerin (romanların ve öykülerin)katkısı da unutulmamalıdır. Çünkü edebi türler bir mekânı konu edinirken, o mekânın birçok özelliğini defalarca farklı şekillerde işleyerek, o özelliklerin mekânla bütünleşmesini sağlayabilmektedir (Uygur, 2017:359). Mekânla bütünleşen hususlar, o mekânın popülerliğini ve turistik pazarlamasını arttırdığı söylenebilir. Aşağıda sunulan tablo ,bu durumu örnekler niteliktedir.

Tablo 2.7: Edebi Anlamda Mekân ve Algı İlişkisi

Turistik Mekânlar	Bulunduğu Yer	Tema
Balıklı Göl	Şanlıurfa/Türkiye	Gizem/Din
Bran Şatosu	Transilvanya/Romanya	Gizem/Korku
Elvey Çiftliği	Pluckey/İngiltere	Korku
Jet d'Eau Su Fıskiyesi	Cenevre Gölü/İsviçre	Tarih
Juliet'in Evi	Verona/İtalya	Aşk
Kız Kulesi	İstanbul/Türkiye	Aşk/Gizem
Notre Dame Katedrali	Paris/Fransa	Entelektüel (Victor Hugo)
Piramitler	Mısır	Gizem
Slavya Kahvehanesi	Prag/Çek Cumhuriyeti	Entelektüel (Yazarlar Kahvesi)
Şeytan Sofrası	Ayvalık/Balıkesir	Gizem
Tac Mahal	Agra/Hindistan	Aşk

Kaynak: Uygur, Demirel ve Hatırmaz, (2017:196).

Tablo7'den de anlaşılacağı üzere turistik mekânları konu edinen öyküler, o mekânın özelliklerini ortaya çıkarmakla birlikte, mekan ile mekanın özelliğini özdeşleştirdiği görülmektedir. Urfa'daki Balıklı Göl'ün gizemle, İstanbul'da yer alan Kız Kulesi'nin aşkla, Romanya'daki Bran Şatosu'nun korkuyla,Hindistan'daki Taç Mahal'in aşkla özdeşleşmesi, edebi türler aracılığıyla yapılan anlatımlar sayesinde olduğu düşünülmektedir.

3. Bir Yazarın Ya Da Eserin Popülaritesine Dayanan Destinasyonlara Yapılan Seyahatler:

Edebiyat, sadece edebi ürünlerin üretilip okurun önüne koyulduğu bir bilim dalı olmamakla birlikte, diğer disiplinleri de fikir yönünden etkileyen bir bilim dalı olma özelliği taşıdığı yazarlarca ifade edilmektedir. Özder (2009:32), edebiyatın turizm üzerindeki etkisini açıklarken, edebi eserlerin kültürlerin etkileşimi arttığını ve bu etkileşimin sadece teorik olarak değil pratikte de okuyucuyu seyahate götürdüğünü belirtmektedir.

Edebiyat turizminin, genel bir perspektiften bakıldığında birçok turizm türü ile etkileşim içinde olduğu görülmektedir. Örneğin, Yazarların mezarlarının ziyaret edilmesi edebiyat turizmi kapsamında değerlendirilirken, bu ziyaretlerin hüznün turizmi ile de ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Tolic vd. (2009:279) Eugene Ionesco'nun; Brown (2016:138) ise Jean Paul Sartre ve Simone de Beauvoir'in mezarlarını ziyaret deneyimlerini oto-etnografik(bireysel deneyim) yaklaşımla ele alarak edebiyat ve turizm ile ilişkilendirmişlerdir. Bir başka örnekte ise Busby ve Devereux (2015:29-30), dünyaca ünlü Anne Frank'ın Amsterdam'da müze statüsünde olan Anne Frank Müze Evi'ni araştırma alanı olarak kullanarak, müze ziyaretçilerin deneyimlerini üzerinden edebiyat turizmi ile hüznün turizmi arasındaki bağlantıyı ifade etmeye çalışmışlardır.

Edebiyatın turizm ile ilişkisine bir başka örnekte yazarlar için düzenlenen imza günleridir. Çimen (2013:83), kitap fuarlarında olduğu gibi *Ustalara Saygı* etkinliklerinde de birçok ünlü yazarın doğum ve ölüm günlerinde, yazarların edebi kişiliklerinden ve eserlerinden bahsedilerek edebi anlamda anıldığını ifade etmektedir.

3. Edebiyat Festivalleri:

Yazarlar, edebiyat turizmi ile etkinlik turizmi arasında etkileşim olduğunu belirtmektedir. Şöyle ki, etkinlik turizmi kapsamında düzenlenen edebiyat festivalleri, edebiyat turizminin ürünü olarak kabul görmekle birlikte, dünyanın birçok bölgesinde bu etkinliklerin sayısında artış yaşandığı yazarlar tarafından vurgulanmaktadır. Ülkemizde de edebiyat festivallerinin sayılarının her geçen yıl arttığı gözlemlenmektedir. Ülkemizdeki önemli edebiyat festivalleri arasında yer alan ve 2009

yılından beri uluslararası çapta düzenlenen İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali; Orhan Kemal Edebiyat Festivali; İzmir Uluslararası Edebiyat Festivali; Kara Hafta Polisiye Festivali ve Uluslararası İstanbul Şiir ve Edebiyat Festivali edebiyat turizmine örnek sayılabilir.

5. Gezi Yazarlığı:

Literatüre bakıldığında eskiden gezi yazılarına seyahatname, gezip gören kişiye de seyyah denirdi. Günümüzde ise gezip gören kişi gezgin, gezip görülen ve anlatılan yerlere de gezi yazıları denmektedir. Geçmişten günümüze gezi türünün en eski ve önemli yazarları Venedikli Gezgin Marco Polo ile Arap gezgin İbni Batuta' olduğu bilinmektedir. Türkiye'de de EvliyaÇelebi'nin Seyahatnamesi, Türk edebiyatının gezi türündeki en önemli eseri (<https://www.turkedebiyati.org/gezi-seyahat-yazisi>) sayıldığı görülmektedir.

Alan yazında gezi, yurt içinde veya yurt dışında gezip görülen yerlere ilişkin yapılan gözlemlerin anlatıldığı yazı türü olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar, çok eski tarihlerden beri uzak yerleri, değişik coğrafyaları veya bu coğrafyalarda yaşayan insanları ve bu insanların kültürel objelerini merak etmişlerdir. Bu nedenle başka ülkeleri gezip gören biri ile karşılaştığımızda, bu kişileri soru yağmuruna tutmamız merak güdüsündendir. Günümüz teknolojisi dünyanın birçok kültürünü yanı başımıza getirdiği halde gezi yazılarını okumak veya dinlemek, edebiyat tutkunları için güncelliğini koruyan bir haz olmakla birlikte, ayrıca klasikleşmiş bir anlatım olarak da göze çarpmaktadır. Günümüz gezi türünde yazılan eser ve yazarlar arasında (<https://www.turkedebiyati.org/gezi-seyahat-yazisi>);

- Mavi Yolculuk ve Mavi Anadolu isimli eserleriyle Azra Erhat'ı,
- Azerbaycan, Sovyet Rusya, Bulgaristan, Macaristan, Özbekistan adlı eserleriyle Melih Cevdet Anday'ı,
- Düşsem Yollara Yollara adlı eserleriyle Haldun Taner'i,
- Canım Anadolu adlı eserleriyle Bedri Rahmi Eyüboğlu'nu,
- Almanya Beyleri İle Portekiz'in Bahçeleri adlı eserleriyle Nevzat Üstün'ü
- Sam Amcanın Evinde ve Bir Garip Ada adlı eserleriyle Bedii Faik Akın'ı,
- Şu Bizim Rumeli adlı eserleriyle Yılmaz Çetiner'i sayabiliriz.

Yazarlara göre gezi yazısı yazmak zor ve zahmetli bir iştir. Çünkü gezi yazılarının belli başlı özellikleri ve kendine özgü kuralları vardır. Yazarlara göre gezi yazılarındaki en önemli kural, verilen bilgilerin doğru ve güvenilir olmasıdır. Alan yazında yapılan çalışmalarda gezi yazılarının kaleme alışlarına göre çeşitlerinin olduğu, bu türün anı, mektup ve röportajla benzerliklerinin de olduğu ifade edilmektedir. Yazarlara göre ister anı, ister mektup, isterse gezip görülen yörelerdeki bireylerle röportaj yapılsın mutlaka ilginç bir yaklaşım, edebi bir özellik veya farklı bir gözlem gücü bulunmalıdır. Yazarlara göre gezi yazıları, okuyucuların ilgisini çekecek ilginç ve özgün konulardan oluşmalıdır. Konuya ilişkin anlamlı örnekler vererek karşılaştırma yapılmalıdır (<https://www.detayyayin.com.tr/urun/dijital-medyada-gezi-yazarligi>).

Literatürde gezi yazılarının, görmek incelemek ve değerlendirmek eylemleriyle doğrudan ilgili olduğu ifade edilmektedir. Yazarlara göre gezi yazılarında kullanılan dilin edebi ve akıcı bir olması önemlidir. Yazarlar, okuyucular üzerinde etki edecek unsurun edebi anlatım olduğunu önemle vurgulamaktadırlar. Yazarlara göre, gezi yazılarının çekiciliğine kapılan okuyucular seyahat etme deneyiminde bulunmak isteyeceklerdir. Bu şekilde yapılan yolculukların edebiyat turizmine artı değer katacağı düşünülmektedir.

6. Kitapçı Turizmi:

Edebiyat turizminin yaygınlaşıp gelişmesinde kitapçı turizm türümünde etkili olduğu düşünülmektedir. Öyle ki yazarlar turizmin, tanıtım ve pazarlama süreçlerinde edebiyatın sunduğu imkânlardan faydalandığını ifade etmektedir. Özdemir (2009), Mintel' in kitapçı turizm türü yaklaşımına benzer bir yaklaşımda bulunarak, turistik broşürlerde, yayınlarda, posterlerde ve reklamlarda, turistik pazarlama ve turistik tanıtım kapsamındaki ürün ve çalışmalarda kullanılacak anlatımın önemine vurgu yapmaktadır. Şöyle ki; kentlerin, eserlerin, doğal çekiciliklerin tanıtımda kullanılan rehber kitaplar, broşürler, yayınlar, haritalar vb. unsurlar hem görsel hem içerik açısından turistleri etkileyebilmektedir. Nitekim son zamanlarda pazarlama ve tanıtımda kullanılan edebi objelerin yayınlandığı yerlere yapılan seyahatlerin de edebiyat turizmi kapsamında değerlendirildiği görülmektedir.

Sutherland (2016:364), gelecekte ön gördüğü edebiyat evrenini tanımlarken; edebiyatın klasik yollardan farklı bir şekilde çoğalacağını ve yeni paketler şeklinde tüm

dünyaya yayılacağını ön görmektedir. Sutherland'ın bu öngörüsünde turizm deneyimlerinin de önemli bir yer edineceği düşünülmektedir.

2.2.1.3.Turizmin Edebiyat Açısından Önemi

Turizmin; insanların dinlenmek, eğlenmek, öğrenmek gibi yeni deneyimleri yaşamak için yaptığı seyahatlerden oluştuğu yazarlarca ifade edilmektedir. Turizm olgusu sayesinde bireyler yeni bir şeyler öğrenir, yeni yerler görür, yeni keşifler yapar ve merakını giderir. Bu gezilen, görülen, keşfedilen yeni mekânlar, birçok eserin oluşmasında ilham kaynağı olduğu ifade edilmektedir. Gözlemi iyi yapılmış bir mekanın edebi bir dille iyi betimlenmesi, okuyucunun ilgisini çekeceği gibi, eserin okuyucuyu seyahate yönlendireceği de dile getirilmektedir (Özdemir, 2009).

Edebi eserlere konu olan şehirler, kıraathaneler, hanlar, sahaflar ve otel lobileri şair ve yazarlara ilham kaynağı olarak edebiyat eserlerinin oluşmasına, dolayısıyla da edebiyatın gelişimine katkı verdikleri ifade edilmektedir. Her kentin bir popüler bir ortamı, edebi bir muhiti olduğu düşünüldüğünde, bu mekânların yazarın içinde yetiştiği, izini takip edeceği şairlerin şiirlerini dinlediği, kendi şiirlerini okuduğu ve gerektiğinde eleştiriler alarak yetiştiği ortamlar olduğu söylenebilir. Şairin içinden geldiği edebi muhit, ona ortak dil, üslup ve tecrübe kazandıran bir okul olabilmektedir (Kemikli, 2010:27). Bu okul sayesinde birçok edebi eserin ortaya çıktığı söylenebilir.

Edebiyatın bir başka kolu olan sözlü edebiyatın gelişmesinde de turizm faktörünün büyük bir etken olduğu yazarlarca vurgulanmaktadır. Edebi eserlerin toplumdan topluma ulaşmasında, o dönemin turisti sayılabilecek gezginlerin büyük bir rolünün olduğunu aktarılmaktadır. Bir topluma ait edebi ürünlerin, gezginler sayesinde başka toplumlara da ulaşarak, bu toplumların kültürel açıdan etkileşimde bulunmalarını kolaylaştırdığı söylenmektedir. İslam Dünyası'nda birçok ilim adamı, şair veya görevli, gezip gördükleri yerler hakkında gezi, seyahat, yolculuk adıyla Arapça eserler yazmışlardır. Toplumların kültürel açıdan bu eserler vasıtasıyla kaynaşmaları, turizmin edebiyat üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Özdemir, 2009).

Aşağıdaki tabloda, Türk edebiyatının bazı gezi yazarları ve onlara ait eserleri yer almaktadır.

Tablo 2.8: Türk Edebiyatın Gezi Yazarları ve Eserleri

<i>Gezi Yazarları</i>	<i>Eserler</i>
Azra Erhat	Mavi Yolculuk, Mavi Anadolu
Ahmet Haşim	Frankfurt Seyahatnamesi
Ahmet Mithat Efendi	Avrupa'da Bir Cevelan
Bedri Rahmi Eyüboğlu	Canım Anadolu, Tezek
Bedi Faik	Sam Amca'nın Evinde
Burhan Arpat	Avusturya Günlüğü
Cenap Sahabettin	Âfak-ı Irak, Hac Yolunda (Mektup türünde yazılmış.), Avrupa Mektupları (Mektup türünde yazılmış.), Suriye Mektupları
Erdal Öz	Allı Turnam
Evliya Çelebi	Seyahatname
Haldun Taner	Düşsem Yollara Yollara
Hikmet Birand	Anadolu Manzaraları
İlhan Selçuk	Uzak Komşu Rusya'dan Gezi Notları
İsmail Habip Sevük	Tuna'dan Batı'ya
Falih Rıfkı Atay	Deniz Aşırı, Taymis Kıyıları, Bizim Akdeniz, Tuna Kıyıları, Hind, Yolcu Defteri, Yeni Rusya, Gezerek Gördüklerim
Reşat Nuri Güntekin	Anadolu Notları
Seydi Ali Reis	Miratü'l Memalik
Nadir Nadi	İki Sovyet Rusya
Yılmaz Çetiner	Şu Bizim Rumeli
Melih Cevdet Anday	Sovyet Rusya, Azerbaycan, Özbekistan, Bulgaristan Macaristan
Samet Ağaoğlu	Sovyet Rusya İmparatorluğu
Ahmet İhsan Tokgöz	Avrupa'da Ne Gördüm?
Yusuf Ziya Ortaç	Göz Ucuyla Avrupa
Attila İlhan	Abbas Yolcu

Kaynak: www.turkedebiyati.org/gezi-seyahat-yazisi/ (Erişim Tarihi:01.10.2023)

Tablo 8'de, Türk edebiyatında önemli bir yere sahip gezi yazarları ve eserleri yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere Türkiye de gezi yazarlığının önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Türkiye'nin yanında Batı edebiyatının bazı önde gelen gezi yazarları da şu şekilde sıralanmaktadır: A.A. Puşkin (Rusya), H.Heine, W. Von Goethe, H. Hesse (Almanya), A. Gide, G. De Maupassant, A. Camus, F. R. De Chateaubriand, (Fransa), St. Zweig (Avusturya), G.Casti (İtalya)ve H. G. Wells, G.G. Byron, D. H. Lawrence, (İngiltere) (Aytaç, 2009:172-173).Yukarıda yer alan verilerden hareketle Çimen (2013:84-85), turizmin edebiyata olan etkisini dört maddede özetlemektedir:

- Yazarların turistik gezileri, yazdıkları eserlere ilham kaynağı olmaktadır.
- Sözlü edebiyatı ve efsaneleri başka kültürlerle taşıyanlar turistlerdir.

- Turizm hareketi sırasında edebî eser okuma oranı artmaktadır.
- Turizm hareketi, destinasyon/mezan ile ilgili okuma ilgisini artırmaktadır.

Literatürde yer alan bilgilerden hareketle, edebiyat turizminin hem etkileme hem de etkilenme potansiyeline sahip olduğu söylenebilir. Etkileşim alanı oldukça geniş bu destinasyonun en önemli faktörü olan edebiyat turistin, destinasyonda çeşitliliği sağladığı gözlemlenmektedir.

2.2.1.4. Edebiyat Turisti

Edebiyat turizmi, katılımcıların edebi anlamda ilgilerini geliştirebilecekleri, deneyim yaşayacakları bir özel ilgi turizmi olarak literatürde yerini almaktadır. Öyle ki; Yıldırım ve Ergün'a göre (2021:296) edebiyat turizmi; yazar, yazarla bağlantılı olan mekân ve eseri, ilgisine sunan bir turizm destinasyonudur''. Edebiyat turizmi, edebi etkinliklere katılmak, edebi seminerlere katılmak, yazarlarla etkileşimde bulunmak veya edebiyat festivallerine katılmak gibi farklı şekillerde gerçekleşebilir. Wang ve Zhang (2017:236-237)' a göre edebiyat mekânları yalnızca edebiyatçıların doğduğu yerler değildir. Yazarların yanı sıra, ziyaretçilerin ilgisini çeken mimari ve sosyal yapılarda edebi unsur olabilir. Edebiyat turistleri bu yerleri ziyaret ederken nostaljik bir deneyim arzulanabilmektedir. Yıldırım ve Ergün (2021:296-297)'e göre, tüm bu edebi deneyimlerin en önemli unsuru edebiyat turistidir. MacCannell (1973:592)'e göre turistler, alışlagelmiş yaşamlarından farklı arayışlara yönelen maceraperestlerdir. MacLeod, Shelly ve Morrison, (2018)'e göre edebiyat turistleri, yeni edebi yerleri ve yeni kişileri keşfetmeye çalışan ve sürekli yeni edebi arayışlar peşinden koşan turistlerdir. MacCannell (1973:593)' e göre edebiyat turizmi, hem bireysel geziler hem de grup turları şeklinde de yapılabilmektedir. Edebiyat turistleri yazara, yazarların hayatının geçtiği mekânlara, bu mekânlarda bulunan kişisel eşyalara ve yazar ile mekân arasındaki sosyal, kültürel ve doğal ilişkiye merak duyabilirler MacCannell (1973:593). Çünkü edebiyat turisti için, yazarın yürüdüğü yolda yürümek, hatıralarına dokunmak veya soluduğu havayı teneffüs etmek seyahatlerinin asıl amacı olmaktadır(Yıldırım ve Ergün, 2021:297). Edebiyat turistleri, özgün ve aslına uygun olanı, kanıtlarıyla görmek isteyebilmektedir. Öyle ki; yazar evlerinin samimi ve sıcak algısı, yazarın sözcüklerini somutlaştıran nesneler, onlar için çekim unsuru olabilmektedir. Yazarın sıradan bir

Çalışma masası, yazarın eserini kaleme aldığı ve saatlerce çalıştığı yer, yazarın sıradan bir yatağı edebiyat turisti için ilham kaynağı olabilmektedir (Herbert, 1996:17-19; Stiebel, 2004:34). Yazarlar, edebiyat turizminin edebiyatla ilgilenen insanlar için kültürel ve eğlenceli deneyimler sunabileceğini belirtmektedirler. Bu tür deneyimlerin, insanların edebi eserlerinin yaratıldığı dönemleri, şehirleri ve kültürleri daha iyi anlamalarına yardımcı olabileceği ifade edilmektedir. İstanbul, Londra, Paris, Dublin, Saint Petersburg, Prag, Napoli, Aracata gibi daha birçok kentin, turistlerin edebi anlamda ilgisini çekecek ve ziyaret edecek kentler arasında önemli bir destinasyona sahip olabilmektedir (<https://www.hisglobal.com.tr>).

2.2.1.5. Edebiyat Turistinin Diğer Turist Tipolojilerle Benzerlikleri Ve Farklılıkları

Turizm sektörü, içinde barındırdığı farklı destinasyonlarla çok zengin bir alana sahip olmakla birlikte, yenilenen turizm deneyimleriyle de farklı turist oluşumlarının ilgisini çekebilmektedir (MEGEP, 2014:28; Avcıkurt, 2015:23). Turizm sektörünün büyüklüğü göz önüne bulundurulduğunda, bu farklı turist gruplarının tek tip turist tipolojisinden oluştuğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Öyle ki Harman (2013:281), turizm literatürü incelendiğinde birden fazla turist tipolojisinin olduğunu ifade etmektedir. Dilek (2019:92-93) bir çalışmasında, turizm literatüründe geliştirilen çeşitli turist tipolojilerinin özelliklerini açıklayarak, bu turist tipolojilerini aşağıdaki gibi derlemiştir.

Tablo 2.9: Turist Tipolojileri

<i>Yazarlar</i>	<i>Turist Tipolojileri</i>
Cohen (1972)	• Örgütlü Kitle Turisti • Bireysel Kitle Turisti • Araştırmacı (Gezgin) Turist • Başıboş Turist - Sürekli Başıboş - Süreksiz Başıboş
Cohen (1979)	• Rekreatyonel • Vakit Geçirmeye Yönelik (Oyalanan) • Deneyimsel • Varoluşçu/Varoluşsal
Plog (1977)	• Ruhsal Merkezli (İçedönük) • Çevre Merkezli (Dışadönük)
Perreault ve Dorden (1979)	• Ekonomik (Orta Sınıf) • Maceracı • Evcimen (Evdeki Rahatına Düşkün) • Tatilci • Makul (İlımlı)
Murphy (1985)	• Etkileşimli • Bilişsel (Kuralcı)
Redfoot (1985)	• Gerçek • Kaygılı • İnsanbilimci • Tinsel
Dalen (1989)	• Geleneksel Materyalist • Geleneksel İdealist • Modern Materyalist • Modern İdealist
American Express (1989)	• Maceraperest • Kaygılı • Hayalperest • Tutumlu • Şımarık (Şımartılan)

Smith (1989)	• Araştırmacı (Gezgin) • Seçkin (Elit) • Farklılık Arayan • Olağandışı • Başlangıç Aşamasındaki Kitle Turisti (Kitlemsi Erken Kitle) • Kitle Turisti • Kapsamlı ya da Sözleşmeci (Charter)
Urry (1990)	• Post-Modern Turist
Lengkeek (2000)	• Eğlence Arayan Turist • Değişim Arayan Turist • Heyecan Arayan Turist • Deneyim Sarhoşu Turist • Adanmış Turist
Mehmetoğlu (2004)	• Bireyselci Eğilimli • Toplumcu Eğilimli
European Tourism Research Institute (2005)	• Özgürlükçü • Tarafsız • Modern

Kaynakça: Dilek, (2019:92-93).

Tablo 9’da belirtilen turist tipolojilerinden de anlaşılacağı üzere, birden fazla turist tipolojisinin olduğunu söylemek mümkündür. Cohen, 1972 ve 1979 yıllarında birbirinden bağımsız olarak yaptığı çalışmalarda, turist tipolojilerini birbirinden farklı şekillerde ele almıştır. Cohen, 1972 yılındaki sınıflandırmasında turistleri kitle turisti ve bireysel turist olarak ikiye ayırarak turist tipolojisine anlam vermeye çalışmıştır. Bu tür bir sınıflandırmayı edebiyat turisti tipolojisi içinde kullanmak mümkündür. Öyle ki edebiyat turistleri, kitle turistlerinden farklı, bireysel veya aynı ilgiyi paylaşan bireylerle beraber, gruplar şeklinde edebi meraklarını gidermeye çalışmaktadırlar (Akoğlan Kozak ve Bahçe, 2009: 122).

Plog (1977) ise, turist tipolojilerini içedönük ve dışadönük turist tipolojileri olmak üzere iki grupta incelemiştir. Plog, içedönük turist tipoloji karakterlerini, kişilik yapısına yakın ve önceden belirlenmiş destinasyonlara katılım sağlayan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Plog (1977), dışadönük turist tiplemesini de sürekli macera arayan ve yeni arayışlar peşinden koşan kişi olarak tanımlamaktadır (Akgündüz, 2019:25). Bu

tanımlardan yola çıkarak edebiyat turisti tipolojisini, içedönük karakter tipolojisine benzetmek mümkündür. Çünkü yazarlar, edebiyat turistlerinin edebi şahsiyetlerle ve edebi mekanlarla yakından ilişkili olduklarını ve bu anlamda önceden planlanmış edebiyat turlarına katılım sağladıklarını ifade etmektedirler. Yazarlara göre edebiyat turistleri fiziksel maceradan çok duygusal maceraya önem vermektedirler.

Dalen (1989) bir araştırmasında, turist tipolojilerini modern materyalist, modern idealist, geleneksel materyalist ve geleneksel idealist olarak dört grupta ele alarak, turist tipolojilerinin özelliklerini belirlemeye çalışmıştır. Dalen'a göre modern materyalistler zevk ve eğlence peşinde koşan karakterlerdir. Modern materyalistler ise eğlence ve heyecandan çok daha fazla entelektüel deneyim peşinde koşan tiplerdir. Geleneksel idealistler de kültürel miras, kalite, tanınmış yerleri ziyaret etme gibi özellikleri arayan turist tipleridir. Dalen (1989), düşük fiyatlı sunulan hizmetleri arayan turist tipolojisini de geleneksel materyalist olarak tanımlamaktadır (Akgündüz, 2019:26). Literatürde yazarlar, edebiyat turizmini özel ilgi turizminin uzantısı olarak kültür ve miras bağlamında değerlendirmektedir (Squire, 1994:6-7; Herbert, 2001:322-323; Agarwal ve Shaw, 2017:256). Bu açıdan bakıldığında, kültür ve miras turizminin önemli bileşeni sayılan edebiyat turistlerinin de, geleneksel idealist tipolojisinde yer alan karakterle benzer özellikler taşıdığı söylenebilir. Öyle ki yazarlar, edebiyat turistlerinin edebi ziyaretlerini, kültür ve miras turizmi kapsamında yaptıklarını ifade etmektedirler.

Literatüre bakıldığında, edebiyat turistlerinin genel merak alanlarının edebi eserler, edebi şahsiyetler, edebi mekânlar ve edebi figürler olduğu görülmektedir. Bu anlamda, edebiyat turistlerinin temel odak noktasının duygusal hazza ulaşmak olduğu varsayılabilir. Yazarlar edebi hazza ulaşma arzusunun, edebiyat turistlerinin seyahatlerinin temel amacını oluşturduğunu ifade etmektedirler. Dolayısıyla edebiyat turisti, seyahatlerinde edebi eserlerle, yazarlarla ve edebiyatla ilgili mekânlarla yoğun bir etkileşim içinde olduğu söylenebilir. Diğer turist tipolojilerinde de benzer odak noktalar olabilir. Öyle ki, macera arayan turistin macera turizmine yönelmesi, kum-güneş-deniz turizmini isteyen turistin doğa turizmine yönelmesi gibi örnekler, turistlerin turizm deneyimlerinin temel odak noktasını şekillendirdiği görülmektedir. Edebiyat turisti, edebi mekânları ziyaret etmek, yazar evlerini gezmek, edebiyat festivallerine katılmak, edebi turlara katılmak gibi deneyimleri yaşamak isterken, diğer turist türleri de, örnek olarak doğa yürüyüşleri yapmak, gastronomi turizmi kapsamında yöresel

yemekleri tatmak, eğlenmek, dinlenmek, macera aramak veya belirli bir ilgi alanı keşfetmek isteyebilir. Dolayısıyla, her turistin kendine özel algı ve deneyimleri olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.1.6. Dünyada ve Türkiye’de Edebiyat Turizmi

Literatüre bakıldığında edebiyat turizminin, köklü edebiyat geçmişi olan şehirlerde ve bölgelerde daha çok yaygın olduğu görülmektedir. Yazarlar, okuma alışkanlıklarının da etkisiyle klasik eserlerle ünlenen destinasyonların, her geçen gün daha da popüler hale geldiği vurgulamaktadırlar. Günümüzde kitaplar ve film uyarlamaları ile daha çok zengin hale gelen edebiyat turizmi, ulusal ve uluslararası çalışma ve programlarla etkisini daha çok hissedebilir hale getirdiği görülmektedir (Yıldırım ve Ergün, 2021:298). Öyle ki UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, 2023), Prag ve Dublin gibi birçok şehri ‘Edebiyat Şehri’ ilan etmiştir. Türkiye de ise KTB (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011), her kentin edebiyat figürlerinin ve edebiyat mekânlarının haritasını çıkararak, edebi farkındalık yaratmaya çalıştığı görülmektedir. Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere, dünyada ve Türkiye de edebiyat turizmine olan ilginin daha da arttığını söylemek mümkündür. Öyle ki, klasik eserlerle ve yazarlarla ünlenmiş kentlerin ya da onlara ait müze evlerinin edebi rotalara dahil edilerek edebiyat turistlerinin edebi merakları giderilmeye çalışılmaktadır (Yıldırım ve Ergün, 2021:298).

İngiltere’nin Londra şehri, John Milton, H.G. Wells ve John Keats, Charles Dickens, Geoffrey Chaucer gibi birçok ünlü yazara ev sahipliği yaptığı, günümüz çalışmalarında sıkça ifade edilmektedir. Yazarlarla ünlenmiş bu kentte birçok edebi destinasyonun bulunduğu da vurgulanmaktadır. Bu anlamda, Charles Dickens gibi ünlü bir yazarın 1837-1839 yılları arasında yaşadığı evin müzeye dönüştürülerek, yazarın evinde bulunan el yazması notlar, resimler, yazarın şahsi eşyaları edebiyat tutkunlarının ilgisine sunulduğu bilinmektedir (Herbert, 2001:320; McLaughlin, 2016:85). Londra şehrinin bir başka edebi mekânı da, ‘Sherlock Holmes’un adıyla gerçekleştirilen turlarda ziyaret edilen 221b Baker Caddesi’ndeki kurgu müze evidir. Bu edebi destinasyon, Sir Arthur Conan Doyle’un eserlerinden ilham alınan filmlerin ve dizilerin maceraların geçtiği yer olarak bilinmektedir. (Herbert, 2001:320; McLaughlin, 2016:85). İngiltere’nin Londra şehri her ne kadar klasik eserlerle ün yapmış olsa da,

günümüzde çağdaş edebiyat eserlerinin geçtiği mekânlarla da bilinmektedir. Öyle ki, J.K. Rowling'in 'Harry Potter' kitap serileri için turizm turlarının düzenlendiği görülmektedir. Bracknell'den başlayan bu turlar, Londra Hayvanat Bahçesi, Harry Potter'ı Hogwarts Büyücülük Okulu'na götüren tren, tarihi Gloucester Katedrali, Alnwick Kalesi, LacockAbbey Köyü, Oxford Üniversitesi'nde bulunan Bodleian Kütüphanesi, edebi seyahatin rotasını oluşturmaktadır ('Harry Potter Turu', 2023). Ayrıca, HaworthBronte Kardeşler ile Stratford Shakespeare ile ünlemiş, İngiltere'nin bir başka edebiyat şehirleri olarak gösterilmektedir (Agarwal, 2017:255-257).

Franz Kafka ile bilenen Prag şehri de, birçok edebiyat turistinın ziyaret ettiği mekanlar içinde yer almaktadır (Yıldırım ve Ergün, 2021:298). Çek Cumhuriyeti'nin Prag şehrinde bulunan Kafka otelleri ve kafelerinin yanı sıra, hediyelik ürün olarak hizmete sunulan Kafka fincanları, Kafka posterleri gibi daha birçok ürünün hediyelik eşya olarak satıldığı ifade edilmektedir. Ayrıca, Kafka'ya ait kişisel eşyaların ve edebi eserlerinin sergilendiği Kafka Müzesi de ziyaretçilerin uğrak yerleri arasında gösterilmektedir (Agarwal, 2017:255-257). Kafka'nın dışında Rilke, Holan ve Kundera, Prag şehrinin diğerk ünlü yazarları olarak bilinmektedir. Ayrıca, 1800' li yılların yazarlarının uğrak yeri olarak bilinen Grand Café Saviada, bu dönemim önemli edebi mekânları arasında yer almaktadır (Agarwal, 2017:255-257).

Köklü bir edebiyat geçmişine sahip olmakla bilinen İrlanda'nın Dublin şehrinin, James Joyce, William Butler Yeats, Oscar Wilde, Jonathan Swift, Samuel Beckett ve George Bernard Shaw gibi birçok usta sanatçıya ev sahipliği yaptığı yazarlarca ifade edilmektedir. James Joyce gibi dünyaca ünlü bir yazar için oluşturulan bir mağazada, yazara ait kişisel eşyalar ve eserler sergilenmekle birlikte, ziyaretçiler için tasarlanan ve yazarı simgeleyen kupa, tişört gibi hediyelik eşyaların da satıldığı ifade edilmektedir. James Joyce'nin "Ulysses" eserinin kahramanı Leopold Bloom'dan ismini alan ve 1954' ten günümüze kadar varlığını sürdüren 'Bloomsday Edebiyat Festivali'nin yanı sıra, romana ilişkin kostümler, eserlerin okunduğu salonlar ve müzik gösterileri gibi edebi ortamlar, edebi destinasyonlar olarak ilgililere sunulmaktadır. Ayrıca yazarın 'Ulysses' ve 'Dublineers' eserlerinde geçen sokaklar, yapılar, lokantaların yanı sıra, tur rotasında bisiklet, otobüs ve yürüyüş gezileri olan edebi turlarında da düzenlendiği görülmektedir(Johnson, 2004:102; James Joyce Centre, 2023). Oscar Wilde için düzenlenen turların yanı sıra, otobüs ile yazarlarını tanıtan 'WritersBusTour' ve

edebiyat barı olarak bilinen ‘LiteraryPubCrawl’,dublin kentinin önemli edebiyat merkezleri olarak günümüz literatüründe yerini aldığı belirtilmektedir (Agarwal, 2017:261).

Edebiyat ve sanat merkezi konumunda bulunan ve köklü bir edebiyat geçmişine sahip olduğu bilinen Fransa’nın Paris şehri, Victor Hugo, Alexander Dumas, Ernest Hemingway, F. Scott, GertrudeStein ve Fitzgerald gibi dünyaca ünlü birçok yazara da ev sahipliği yaptığı düşünülmektedir (Herbert, 1996:81). ‘Notre Dame’ın Kamburu’ romanıyla dünyada büyük bir yankı uyandıran Victor Hugo, romanda geçen ve yıkık bir durumda bulunan Notre Dame Katedrali’ni, yüz binlerce turist için çekim merkezi haline getirmeyi başardığı ifade edilmektedir. Ayrıca turistler için ayrı bir edebi deneyim olan Victor Hugo’nun yaşadığı evi, ‘Goriot Baba’, ‘Vadideki Zambak’ romanlarıyla ünlenen Balzac’ın birçok eserinin yazıldığı, kişisel eşyalarının bulunduğu mütevazı evi ve Godot’u Beklerken’in yazarı Samuel Beckett’in yaşadığı evin, 1900’ lü yılların başından günümüze kadar müze olarak kullanılması, Paris’i önemli bir kültür merkezi haline getirdiği söylenebilir. Ayrıca, Voltaire, O. Wilde ve V. Hugo’nun akşam yemekleri için gittikleri Le Procope Restoran; Camus, Sartre, Hemingway gibi önemli şahsiyetlerin bir şeyler yiyip içtikleri, çalışma yaptıkları Les Deux Magots Cafe, turistler için önemli çekim merkezleri olduğu görülmektedir. Bu sayede turistler, gerçek ve kurguyu bir arada deneyimleme fırsatı edinebilmektedirler (Yıldırım ve Ergün, 2021:298-300). Yazarlar, Paris’in edebi müzelerin dışında edebi festivallere de ev sahipliği yaptığını, ayrıca Emile Zola, Voltaire ve Victor Hugo gibi birçok ünlü yazarın yanında edebiyat, müzik ve sanat alanında ün yapmış birçok sanatçının mezarlarının bulunduğu Pantheon ve Pere Lachaise Mezarlıklarının da Paris’in önemli edebi mekânları arasında yerlerini aldığını belirtmektedirler. Bu edebi mekânların yanı sıra, birçok usta sanatçının eserlerini yayınlayan ‘Shakespeare and Company Kitabevi’ de edebiyat turistlerinin tur rotası üzerinde bulunmakla birlikte, Dan Brown’un kitabı ‘Da Vinci Şifresi’ için düzenlemen edebi turların, modern edebiyatın filmlere uyarlanması, edebiyat turizmine olan etkileşimine örnek gösterilebilir (Özkök, 2004).

Edebiyat turizminin zengin olduğu bir başka ülke olan Rusya’nın, dünyadaki diğer ülkelere oranla daha fazla edebiyat müzesine ve edebi mekâna ev sahipliği yaptığı, literatürde yer alan çalışmalardan anlaşılmaktadır. Rusya’nın zengin edebi

destinasyonlarının tümüne değinmek zor olsa da belli başlı edebi destinasyonlarından bahsetmek mümkündür. Yazarlar, 1937’de Aleksander Puşkin onuruna Puşkin olarak yeniden adlandırılan “TsarskoeSelo” köyünün, St. Petersburg civarında bulunan Rusya’nın önemli edebiyat destinasyonlarından biri olduğu ifade etmektedirler. Bununla birlikte müzeye dönüştürülen Puşkin’ in yaşadığı ev, St. Petersburg’daki en çok ilgi çeken ve ziyaret edilen edebi mekânlar arasında yer aldığı ifade edilmektedir (Agarwal, 2017:261). “Suç ve Ceza” romanıyla dünya çapında tanınır hale gelen Dostoyevski, Rus edebiyatının önemli yazarlarından olmakla birlikte, Dostoyevski’nin ömrünün sonuna kadar yirmiden fazla evde yaşadığı belirtilmektedir. Dostoyevski’nin, St. Petersburg’da ‘Karamazov Kardeşler’ romanını yazdığı evin, “Dostoyevski Müzesi” olarak edebiyatseverlerin ilgisine sunulduğu, ayrıca Dostoyevski’nin “Suç ve Ceza” romanının ana karakteri ile ilgili ‘Suç ve Ceza Yürüyüş Turları’ da düzenlendiği belirtilmektedir (www.viator.com, 2023). ‘Savaş ve Barış’ romanı muharriri, Leo Tolstoy’un ‘Ulusal Tolstoy Müzesi’, Melikhovo, ‘Marti’, ‘Asmakatlı Ev’, ‘Varyan Dayı’, ‘6. Koğuş’ gibi eserlerin yazarı Anton Çehov’a ait evin, Rusya’nın Moskova şehrinde bulunan diğer önemli edebi mekânlar arasında yer aldığı görülmektedir (Yıldırım ve Ergün, 2021:300).

Yazarlar, edebiyat turizminin Avrupa’daki örneklerine benzer örneklerin Türkiye’de de bulunduğunu ifade etmektedirler. Yazarların yaşadığı evler, yazarların eserlerinde geçen kurgusal karakterler ve eserlerin geçtiği mekânlar, edebiyat tutkunlarının ilgisini çeken destinasyonlar arasında yerini alabilmektedir (Yıldırım ve Ergün, 2021:301). Kültür ve Turizm Bakanlığının 2011 yılında yaptığı bir çalışmada, Türkiye’nin edebi figürü olabilecek yazar ve şairlerin hayatlarına konu olan cadde, sokak, park, heykel, büst, okul, anıt, edebiyat dergileri, edebiyat kuruluşları, edebiyat etkinlikleri ve kütüphaneler tespit edilerek, Türkiye’nin edebiyat turizminin potansiyeli ortaya konmaya çalışılmıştır (KTB, 2011). Çalışma neticesinde, Türkiye’de bulunan edebi mekânların belirli bir oranda turizm potansiyeline sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yıldırım ve Ergün’ göre(2021),Türkiye’nin edebiyat turizminin önemli destinasyonları arasında yer alan İstanbul’un, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nazım Hikmet, Orhan Kemal, Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli, Sait Faik Abasıyanık, Şair Nedim, Tevfik Fikret gibi birçok klasik eserin usta yazarlarına ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca İstanbul, Orhan Pamuk ve Ahmet Ümit gibi daha birçok çağdaş edebiyat yazarının yaşamında yer edinen ve eserlerine ilham kaynağı olan şehir olarak kabul görmektedir. Öyle ki İstanbul

Türkiye için, kültür ve sanatın başkenti olarak kabul edilmektedir (Yıldırım ve Ergün, 2021:300).

Türkiye'nin edebiyat turizmi destinasyonun zengin olduğu ve turizm hareketliliğinin yoğun yaşandığı şehirlerden olan İstanbul, birçok edebi müzeye ve edebi mekâna ev sahipliği yaptığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ın 2011 yılında yaptığı çalışmasında ortaya konulmuştur. Türk edebiyatının ünlü yazarlarından Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın yaşadığı evi, Tevfik Fikret'in vefatına kadar yaşadığı ve daha sonradan Aşiyân müzesine dönüştürülen evi, Türk hikâyeciliğinin üstatlarından sayılan Sait Faik Abasıyanık'ın Burgaz adada bulunan ve müzeye dönüştürülen evinin, İstanbul kentinin başta gelen edebi mekânları arasında yer aldığı bilinmektedir. Bu edebi mekânların yanı sıra, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Orhan Pamuk ve Orhan Kemal gibi daha birçok usta yazarın yaşadığı evlerin de müzeye dönüştürülerek, edebiyat turizmine katkılar yapıldığı görülmektedir. İstanbul'da müze evlerinin dışında yabancı yazarların yaşadığı ve edebi eserlerini oluşturduğu mekânlarda turistler için çekim alanı olabilmektedir. Öyle ki, Adam Mickiewicz'in 1955'te kurulan müzesi ve Adam Mickiewicz'in İstanbul da kaldığı Pera Palace Otel, edebiyat turistlerinin ziyaret ettiği farklı destinasyon merkezleri olduğu ifade edilmektedir (Aliağaoğlu ve Narlı, 2012:14; Tırıl, 2018:172-173). İstanbul'da yazar müze evleri dışında usta yazarlarının kabirlerinin bulunduğu mezarlıkların da, turistler için çekim merkezi olduğu yazarlarca ifade edilmektedir. Orhan Veli Kanık, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, İlhan, Turgut, Özdemir Asaf ve Edip Cansever gibi edebi şahsiyetlerin kabirlerinin bulunduğu aşiyân mezarlığı, yine Peyami Safa'nın ve Mehmet Akif Ersoy'un kabirlerinin bulunduğu Edirnekapı mezarlığı, İstanbul'un başka edebi mekânları arasında gösterilmektedir (KTB, 2011). Edebi şahsiyetlerin kabirlerinin bulunduğu mezarlıklar dışında, Beyazıt Kitap Fuarı, Tüyap İstanbul Kitap Fuarı gibi kitap fuarlarının yanında, Tanpınar Edebiyat Festivali ve İstanbul Şiir Festivalleri de, İstanbul'un edebiyat tutkunları için ziyaret edilmesi gereken destinasyon alanları olabilmektedir (KTB, 2011). İstanbul kentinin büyüğü edebiyat destinasyonunda edebiyat turlarına da büyük ilgi gösterilmektedir. Öyle ki; Nazım Hikmet'in Kadıköy' Turu', Tevfik Fikret ve Orhan Veli İzinde İstanbul Turu' (www.duspatikasi.com, 2023) ve Ahmet Ümit ile İstanbul Hatırası' edebiyat turları gibi daha birçok edebi tur, edebiyatseverler için çekim unsuru olabilmektedir (Sabah, 2010).

İstanbul dışında Anadolu'nun birçok yerinde de edebiyat ziyaretçileri için edebi destinasyonlar bulunmaktadır. Öyle ki; Kurtuluş savaşı şairi Mehmet Akif Ersoy'un Çanakkale ve Ankara'da bulunan ve müzeye dönüştürülen evleri, Necati Cumalı'nın Anı ve Kültür Evi, Can Yücel'in Datça'da müzeye dönüştürülen evi, Namık Kemal'in Tekirdağ'da bulunan müze evi, Ziya Gökalp ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın Diyarbakır'da bulunan müze evleri gibi, daha birçok edebiyat müzesi, Anadolu coğrafyasında edebiyat tutkunları için ilgi alanı oluşturabilmektedir (Adıgüzel Burgul, 2017: 92-95). Anadolu'da yazar müze evleri dışında edebi figür özelliği taşıyan birçok Anadolu kentinin de olduğu ifade edilmektedir. Okuyucular Çanakkale'yi Mehmet Akif' in coşkulu şiirlerinden, İzmir'i ve Kütahya'yı Halide Edip' ile Reşat Nuri Güntekin'in eserlerinden, yaşayabilmektedir (Aliağaoğlu ve Narlı, 2012:13). Nevşehir, Hacı Bektaş-ı Veli ile; Konya Mevlana ve mesnevi ile; Sivas ta Aşık Veysel ile ve Eskişehir Yunus Emre ile anlam bulabilmektedir (Aliağaoğlu ve Narlı, 2012-13; Tırıl, 2018:172).

Edebiyat etkinlikleri kapsamında, Türkiye'nin birçok ilinde edebiyat temalı organizasyonların düzenlendiği yazarlarca ifade edilmektedir. Bu temalardan, Çanakkale Uluslararası Troia Festivali; 'Ömer Seyfettin Kültür ve Sanat Etkinlikleri' ve Konya'da her yıl düzenlenen Mevlâna ve Şeb-i Arus Törenleri gibi daha birçok edebiyat temalı organizasyon, edebiyat tutkunları için keşfedilmeyi bekleyen destinasyonlar olabilmektedir (KTB, 2011).

3. METERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın yöntemi, görüşme formunda elde edilen bulgular ve Karacaoğlan edebiyat müzesinin ziyaretçi profili, yorumsamacı bir yaklaşımla ele alınıp incelenecektir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin Adana ilinde bulunan Karacaoğlan Edebiyat Müzesi'ni özel ilgi turizmi, edebiyat turizmi ve kültür turizmi çerçevesinde değerlendirerek, söz konusu müzenin ziyaretçi profili belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda, ziyaretçilerin tüketim alışkanlıklarına göre yeni ürünler ve yeni hizmetlerin oluşturulması için turizm sektörüne ve karar vericilere önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca, elde edilen veriler ışığında literatüre katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Küreselleşen dünya ve gelişen sanayi ile beraber turizm sektörü sürekli bir devinim içine girmiştir. Değişen iklim şartları ve tüketici alışkanlıklarındaki farklılıklar, diğer disiplinlerde olduğu gibi turizm olgusuna da farklı destinasyonlar kazandırmıştır. Edebiyat turizmi de turizm destinasyonun ekonomik, kültürel ve toplumsal değişkenlerinden biridir. Turizm sektöründe sürdürülebilirliğin sağlanması için turistlerin ilgilerine, taleplerine ve tüketim alışkanlıklarına göre konum almak hem yerel hem bölgesel anlamda ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacaktır. Bu sebeple, edebiyat turizmi bağlamında Karacaoğlan Edebiyat Müzesinin ziyaretçi profilinin belirlenerek ziyaretçilerin taleplerine göre hizmet sağlamak, çekim unsuru oluşturmak anlamında yerel ekonomilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Literatürde, edebiyat turizmi ile alakalı benzer çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalardan Yardımcı ve Balcı (2023), Türkiye'de 2000-2022 yılları arasında edebiyat turizmi alanında yapılan çalışmaların genel durumunu, Bibliyometrik Analiz yöntemiyle ortaya koymaya çalışmışlardır. Çalışma sonunda, Türkiye'nin çok zengin

bir edebiyat mirasına sahip olduğu ve ayrıca Türkiye de son yıllarda edebiyat turizmi alanında yapılan çalışmalarda artış meydana geldiği ifade edilmiştir. Çalışmanın devamında, Türkiye’de yer alan bu zengin edebi unsurların cazibe merkezi haline dönüştürebileceği vurgulanmıştır. Bir başka çalışmada Arslan ve Balcı (2023), Türkiye’nin edebiyat turizmi bağlamında kitap köyleri üzerine bir değerlendirme yapmışlardır. Çalışma sonunda, Türkiye’de hali hazırda kitap köyü olmadığı ve kitap köyü olabilme potansiyelini barındıran köylerin küçük yatırımlarla edebiyat turizmi bağlamında cazibe merkezi haline getirilebileceği ifade edilmiştir. Paslı (2022) ise, Kurtuluş savaşı şairi Mehmet Akif Ersoy adına yapılmış edebiyat müze kütüphanesini edebiyat turizmi bağlamında değerlendirerek, bu alanda yapılan turistik etkinliklerin bölgenin ekonomik durumuna katkısını ve bölgenin tanıtımına yaptığı etkiyi açıklamaya çalışmıştır. Araştırma neticesinde söz konusu müzenin tanıtımının yetersiz olduğunu belirtmiş ve tanıtımı arttıracak faaliyetler konusunda önerilerde bulunmuştur. Bir diğer çalışmada Polat (2021), edebiyat müzelerinin turizm ekonomisindeki yerine vurgu yaparken, Kahramanmaraş Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesi örneğinde müzenin geçmişi ve içeriği hakkında bilgiler vermiş ve diğer müzelerden olan farklılıkları anlatmaya çalışmıştır. Araştırmaya farklı bir bakış açısı katarak, dünyanın farklı bölgelerindeki edebiyat müzeleri ile karşılaştırmalar yapmıştır. Araştırma sonucunda edebi turistik mekânların tanıtımına dikkat çekerek, tanıtım faaliyetlerinin artırılması konusunda karar vericilere önerilerde bulunmuştur. Lıdar (2021) ise, edebiyat ve turizm gibi iki farklı dinamik alanın birbirleriyle olan ilişkisini açıklayarak, edebiyat mekânlarının turizm bağlamında kullanılması üzerine çalışma yapmıştır. Çalışma neticesinde, edebiyat turizminin sürdürülebilir olması için vatandaşın, devlet kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin iş birliği içinde olması gerektiği ifade edilmektedir.

Yukarıda yer alan çalışmalar her ne kadar edebiyat turizmi alanında yapılmış benzer çalışmalar olsa da, alan yazında edebiyat turisti profilini belirlemeye yönelik herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, bir edebiyat müzesi üzerinden edebiyat turisti profili ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca bu çalışmanın, Karacaoğlan Edebiyat Müzesinin tanıtımına da katkı sağlayacağı, bölge insanında ve edebi şahsiyetlere ilgi duyan gruplarda farkındalık yaratabileceği hususu çalışmayı daha da önemli kılmaktadır.

3.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, Karacaoğlan Edebiyat Müzesi'nin turist profilini belirlemeye yöneliktir. Araştırma sürecinde bazı sınırlılıkların olması, çalışmanın sonucuna etki edebilir. Araştırma, sadece Karacaoğlan Edebiyat Müzesi'nin ziyaretçilerini kapsadığı için, çalışmanın sonucunun tüm müze ziyaretçilerine genelleştirilmesi doğru olmayacaktır. Çalışmanın yapıldığı zamanın, Adana ilinin en sıcak günlerine denk gelmesi, çalışmanın sonucuna etki edebilir. Ön görüşme formunda ziyaretçilere sorulan soruların cevaplanması dikkat ve zaman gerektirdiği için, verilen cevaplar hatalı veya eksik olabilir. Bu sebeple, ziyaretçilerden elde edilen veriler sonucunda yapılacak değerlendirmeyi tüm bölgelere yorumlamak doğru olmayacaktır.

3.4.Yöntem

Çalışmanın konusu, keşifsel bir araştırmayı gerektirdiğinden, nitel araştırma tekniklerinden faydalanılarak 14 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden bulgular elde edilmiştir. Elde edilen bulgular üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği üzerine birçok tanım olmakla birlikte temel anlamda; bir kişiden belli bir konu hakkında bilgi alabilmek için önceden hazırlanmış sorular aracılığıyla, kişinin duygu, düşünce ve davranışlarını belirlemeye yönelik veri toplama tekniği olarak tanımlanmaktadır (Balcı, 2018:168; Karasar,2017:210). Bu anlamda, yarı yapılandırılmış mülakat tekniği araştırmacı tarafından önceden hazırlanan soru veya soruları kapsadığı için, araştırmacı bu yöntemde cevap veren kişiye etki etmemekle birlikte, araştırmacının soru sorma isteği de kendisinin kontrolünde olmaktadır (Karasar, 2017:212; Sönmez ve Alacapınar, 2017:185). Bu sebeple, belirli bir zaman diliminde yapılan görüşme sonunda araştırmacı, elde edeceği veriler aracılığıyla bir değerlendirme yapabilmektedir. Bu çalışma, Karacaoğlan Edebiyat Müzesini ziyaret eden ziyaretçilerin profilini belirlemeye yönelik olduğu için, çalışmada elde edilen veriler de yorumsamacı bir yaklaşım ile ele alınmıştır.

Yorumsamacı yaklaşım ile ilgili literatürde birçok tanım bulunmakla birlikte, temel bir tanımdan bahsetmek mümkün değildir. Yorumsamacı yaklaşım Kaya (2019:272)' ya göre, doğal gerçeklik ve ruhsal gerçeklik ayrımından oluşan eylemin anlamını bulmaya çalışmaktır. Yorumsamacı anlatımda ana konu insan olduğu için, insanın yaptığı eylemlerin altında yatan gerçeği bulmaya çalışmak temel amaç

olabilmektedir (Kaya, 2019:272).Yorumsamacı yaklaşım genel bir ifadeyle, herhangi bir anlam, metin ya da eseri anlayıp, bireyin yüklediği anlamlar aracılığı ile açıklayabilmek olarak tanımlanabilir. Özetle bu kavram için, “anlama” öğretisi de denilebilir (Keat ve Urry, 2016; 267). Yorumsamacı yaklaşım için kültür ve tarihsel deneyim önemlilik arz etmektedir. Öyle ki toplumların, deneysel yöntemlerle doğrudan incelenecek bir olgu olmaması, konunun algılama yerine anlama öğretisini daha da önemli kılmaktadır (Özlem, 1990: 30). Bu sebeple bireyler, kendi kültür ve tarihsel deneyimlerinden hareketle toplum olgularını anlamlandırabilmektedir (Neuman, 2014: 134). Yorumsamacı yöntemde toplumsal algıyı öğrenebilmek ve arka planda yatan anlamı yorum ile irdelemek, konuyu kavramak için gereklilik arz etmektedir. Çünkü yorumsamacı anlatımın temel amacı, eylemin arkasında var olan nedeni anlam ile ön plana çıkarmaktır (Kaya, 2019:278).

3.5.Bulgular

Bu çalışma, Adana Karacaoğlan Edebiyat Müzesi’nin turist profilini belirlemeye yöneliktir. Ziyaretçilerden elde edilen verilerde bu yönde kullanılmıştır. Adana Karacaoğlan Edebiyat Müzesini farklı zamanlarda ziyaret eden 20 katılımcının demografik bilgileri aşağıda sunulmuştur. Araştırmaya dahil olan katılımcılar, K1’ den başlayıp K20 ‘ye kadar kodlanmıştır.

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Bilgileri

S.N	Kod	Cinsiyet	Medeni Durum	Çocuk Durumu	Yaş Aralığı	Eğitim Düzeyi	Gelir Düzeyi	Meslek	Yaşadığı Şehir
1	K1	Kadın	Evli	Var	31-45	Lisans	17.000 TL ve üzeri	Aşçı	Adana
2	K2	Erkek	Evli	Var	31-45	Yüksek Lisans	17.000 TL ve üzeri	Muhasebeci	Adana
3	K3	Kadın	Evli	Yok	31-45	Lise ve Altı	11.432 TL ve Altı	Ev Hanımı	Adana
4	K4	Erkek	Evli	Var	45-59	Lisans	17.000 TL ve üzeri	Memur	Adana
5	K5	Erkek	Bekar	Yok	18-30	Lisans	11.432 TL ve Altı	Öğrenci	Adana
6	K6	Kadın	Bekar	Yok	45-59	Yüksek Lisans	17.000 TL ve üzeri	Doktor	Muğla
7	K7	Erkek	Bekar	Yok	31-45	Yüksek Lisans	17.000 TL ve üzeri	Akademisyen	Adana

8	K8	Erkek	Bekar	Yok	31-45	Yüksek Lisans	17.000 TL ve üzeri	Müzisyen	Malatya
9	K9	Kadın	Bekar	Yok	18-30	Ön Lisans	11.432 TL ve Altı	Öğrenci	Adana
10	K10	Kadın	Evli	Yok	31-45	Lisans	17.000 TL ve üzeri	Öğretmen	Adana
11	K11	Erkek	Evli	Var	31-45	Lisans	17.000 TL ve üzeri	Memur	Adana
12	K12	Kadın	Bekar	Yok	31-45	Lisans	17.000 TL ve üzeri	Memur	Adana
13	K13	Erkek	Bekar	Yok	31-45	Lisans	17.000 TL ve üzeri	Öğretmen	Adana
14	K14	Kadın	Evli	Var	31-45	Lisans	17.000 TL ve üzeri	Memur	Adana
15	K15	Erkek	Evli	Var	45-59	Yüksek Lisans	17.000 TL ve üzeri	Polis Memuru	Mersin
16	K16	Kadın	Evli	Yok	31-45	Lisans	17.000 TL ve üzeri	Memur	Adana
17	K17	Erkek	Evli	Yok	45-59	Lise ve Altı	17.000 TL ve üzeri	Gazeteci	Adana
18	K18	Erkek	Evli	Yok	31-45	Lisans	17.000 TL ve üzeri	Öğretmen	Adana
19	K19	Kadın	Evli	Var	45-59	Ön Lisans	17.000 TL ve üzeri	Basın Mensubu	Adana
20	K20	Erkek	Evli	Var	31-45	Yüksek Lisans	17.000 TL ve üzeri	Akademisyen	Adana

Yukarıda yer alan tabloda, 15 Ağustos 2023-15 Ekim 2023 tarihleri arasında Karacaoğlan Edebiyat Müzesini ziyaret eden 20 katılımcının demografik bilgileri yer almaktadır. 11 Erkek ve 9 Kadın olmak üzere toplamda 20 katılımcıyla görüşme yapılmıştır. Katılımcıların 13'ü evli, 7'si bekârdır. Görüşme yapılan ziyaretçilerin çoğunluğunu 31-45 yaş aralığında bulunan ve Adana ilinde ikamet eden bireyler oluşturmaktadır. Karacaoğlan Edebiyat müzesini ziyaret eden 20 katılımcının 17 'si, en az bir meslek sahibi ve geliri 17.000 TL ve üzeri olduğu gözlemlenmektedir. Görüşme sonrasında elde edilen verilerden de anlaşılaçağı üzere, 20 katılımcının çoğunluğunun ön lisans ve üzeri eğitim düzeyinde olduğu görülmektedir.

3.6.Karacaoğlan Edebiyat Müzesinin Ziyaretçi Profili

Kütüphaneler, geçmişle günümüz arasında köprü görevi gören sessiz öğretmenlerdir. Nitekim her şartta ve fırsatta öğretmeyi yeğlemekle birlikte, kültürü ve sanatı yarınlara taşımada kütüphanelerin büyük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Kütüphaneler, kültürümüzün dışa aktarımında ve kültürümüzün geliştirilmesi bağlamında önemli tanıtım görevi üstlenebilmektedirler. Edebiyat müze kütüphaneleri bu tanıtım görevinin en iyi yapıldığı mekânlar arasında yer almaktadır. Öyle ki, Akdeniz Bölgesinin önemli edebi mekânları arasında yer alan, bulunduğu ilin ve çevre illerin tanıtımında büyük rol oynayan Adana Karacaoğlan Edebiyat Müzesi, kitapların okuyucularıyla buluştuğu örnek edebi mekânlar arasında gösterilmektedir (www.tatilana.com.).

Türkiye'nin Adana ili Seyhan ilçesinde bulunan Karacaoğlan Edebiyat Müzesi, Adana Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından kamulaştırma yapılarak restorasyona alınmış ve 27 Mart 2011 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından hizmete açılmıştır. Müze ayrıca, neredeyse asırlık tarihi bir mekânda hizmet vermekle birlikte, Adana il Halk Kütüphanesi Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyetlerini yürütmektedir (Doğan, 2013: 528-529).

Edebiyat Müzesinin içinde, Adana ve yakın bölgelerde doğmuş veya yaşamış yazarların fotoğrafları, eserleri ve kullandıkları şahsi eşyalarının yanı sıra, 5000 civarında materyalin bulunduğu belirtilmektedir. Söz konusu müzede Karacaoğlan,Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Muzaffer İzgü, Yılmaz Güney gibi daha birçok ünlü şahsiyete ait kitap ve fotoğrafların yansıra, daktilolar, gözlükler, saatler ve daha birçok objenin müzenin sergi alanını oluşturduğu ifade edilmektedir (Doğan, 2013: 528-529). Ayrıca, Hattat Etem Çalışkan ile Karacaoğlan'a ait şiirlerin bulunduğu tablolar da müzenin ilgi duyulan eserleri arasında yer almaktadır.

Müzede bulunan kitap koleksiyonuna sürekli yeni kitapların eklediği ve sürekli yayınlarla müzenin içeriğinin zenginleştirilmeye çalışıldığı ifade edilmektedir (Doğan, 2013:528-529). Müze, sergilediği zengin objelerle bir kültür merkezi olma özelliği taşımakla birlikte, müzenin birçok edebi etkinliğe de ev sahipliği yaptığı yazarlarca vurgulanmaktadır. Hattat Etem Çalışkan'ın "Reach For The ArtsComenius" çalışması

kapsamında düzenlenen “Karacaoğlan Yazı Etkinlikleri ve Yazı Dersleri” etkinliklerinde, İngiltere, Fransa, Portekiz ve Belçika’dan Türkiye’yi ziyaret eden turistlere, halk çalgılarıyla (ney, flüt ve saz) müzik dinletisi, İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürü Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili’nin “Şehir ve Kültür” konulu konferansı, Orhan Kemal’in oğlu Işık Ögütçü’nün “Oğul Gözüyle Orhan Kemal” söyleşisi ve “Türkiye’nin Tanıtım Brifingi” gibi daha birçok etkinlik, müzenin kültürel faaliyetleri arasında yerini aldığı ifade edilmiştir (Doğan, 2013:528-529).

Kültürel ve miras turizmi bağlamında ziyaretçilerine zengin bir destinasyon olanağı sunan Karacaoğlan Edebiyat Müzesi’nin, yukarıda yer alan bilgilerden de anlaşılacağı üzere sosyal ve kültürel anlamda ziyaretçilerin ilgisini çeken edebi bir mekan olduğu görülmektedir. Edebi mekânların sosyal, kültürel ve tarihi yönden çekim unsur olabildiği düşünüldüğünde, ziyaretçileri seyahate iten güdülerin ne olduğunu bilmek, edebi anlamda önemli bir unsur olabilmektedir. Öyle ki, edebi bir mekan olan Karacaoğlan Edebiyat Müzesi ziyaretçilerinin, ziyaret deneyimlerinin araştırılmaya değer nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple, 15 Ağustos 2023 ve 15 Ekim 2023 tarihleri arasında Karacaoğlan Edebiyat Müzesini ziyaret eden turistlerin, ziyaret deneyimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, müzenin ziyaretçi profili hakkında bir fikir oluşabileceği düşünülmektedir.

Karacaoğlan Edebiyat Müzesi ziyaretçi profilini belirlemeye yönelik yapılan bu çalışma, keşifsel bir araştırmayı gerektirmektedir. Bu sebeple, müze ziyaretini deneyimleyen katılımcılara, çalışmanın amacı doğrultusunda önceden hazırlanmış birtakım sorular sorularak, müze deneyimlerine ilişkin veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Ziyaret sonunda katılımcılara, görüşme formunda belirtilen “*Müzeyi ziyaret etme nedeniniz nedir?*” sorusu yöneltildiğinde;

K1 ve K5” *Müzenin içeriğini merak ettiğim için ziyaret etmek istedim.*” cevaplarını vermiştir. Alınan cevaplar ışığında, merak güdüsünün bireyleri seyahate yönlendirebileceği gözlemlenmiştir. Bireyler bu ziyaretler sonunda yeni yerleri görme, yeni keşiflerde bulunma ve farklı deneyimler edinebilmektedir. Öyle ki Kurtbaş (2011:18) merak güdüsünün, insanlık tarihi boyunca ortaya çıkan gelişmelerin temel felsefi dayanağı olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle yeni arayışlarda olma, ilginç şeyleri deneyimleme algısı, bilinmeyen öğrenme ve inceleme gibi dürtüler, merak güdüsünün bileşenleri olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla, edebiyat ve turizm gibi farklı

iki destinasyonun, merak güdüsüyle etkileşime geçebileceği ve yeni oluşumlara zemin hazırlayabileceği bilgisine ulaşılabilir.

K2, K3, K4, K6, K10, K14 ve K16 ise aynı soruya, “*Müzeyi kültürel turizm kapsamında ziyaret etmek istedim.*” cevaplarını vermiştir. Bu cevaplardan hareketle, kültürel deneyimlerde bulunma güdüsünün bireyleri seyahate yönlendirebileceği söylenebilir. Çünkü, turizm destinasyonu çalışma alanı oldukça geniş bir paradigma olmakla birlikte, bireyler gerek toplumların yaşam biçimlerini gerek kültürel objelerini ve gerekse de sanatsal faaliyetlerini ziyaret etme ihtiyacı duyabilmektedir. Öyle ki Maccannel (1993:591-592) kültürü bir deneyim olarak tanımlarken, Urry (1990:28) ise turizmin kendi başına bir kültür olduğunu ifade etmektedir. Bir başka çalışmada ise Emekli (2006:53), farklı kültürlerin ortaya çıkmasının bireyleri bu kültürleri yakından tanımaya sevk edebileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca bireylerin dinlenmek, gezmek, değişik kültürleri tanımak ve yeni mekânlar keşfetmek için seyahat edebileceğini de ifade etmektedir.

K7, K11 ve K13 katılımcıları aynı soruyu “*Eski eser ve objelere olan ilgimden dolayı, miras turizmi kapsamında ziyaret etmek istedim*” şeklinde cevaplandırmışlardır. K7, K11 ve K13 katılımcılarının verdiği cevaplardan hareketle, geçmişte yaşamış toplumlara ait kültürel destinasyonların, tarihsel öneme sahip eski eserlerin, eski objelerin veya edebi mekânların ziyaret unsuru olabileceği söylenebilir. Nitekim literatürde yer alan çalışmaların, bu ifadeyi destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Boniface ve Fowler’ın (1993: 11), “*Yeryüzü üzerindeki en büyük gösteri olarak tanımlanan turizmin hayat kaynağı mirastır.*” sözü, Confer ve Kerstetter’in (2000:38-40), miras turizmi hakkındaki “*Geçmiş ve bugünü birbirine bağlayan bir şeyin araştırılması.*”tanımı, miras turizminin önemine vurgu yapmaktadır. Bir başka çalışmada Paria vd. (2000:1047-1048),geçmişe ait değerlerin günümüzde büyük ilgi görmesini turistlerin algı ve motivasyonuna bağlamakla birlikte, miras turizminde asıl olan şeyin ziyaret edilen destinasyonların kendi değerleriyle örtüşmesi ile anlam kazanacağını ifade etmektedirler. Dolayısıyla geçmişten günümüze ulaşan, bireylerin kendi değer ve yargılarını yansıtan her türlü obje, tarihi eser ve kültürel deneyimin ziyaret unsuru olabildiği görülmektedir.

Katılımcılardan K8, K15, K17 ve K18’e “*Müzeyi ziyaret etme nedeniniz nedir?*” sorusu yöneltildiğinde; “*Edebiyata olan ilgimden dolayı ziyaret etmek istedim*”

cevapları alınmıştır. Alınan cevaplar dan yola çıkarak, edebi şahsiyetlerin doğduğu, yaşadığı veya öldüğü mekânların, onlara ait kitap ve nesnelerin ya da kullandığı şahsi eşyaların ziyaret unsuru olabileceği düşünülmektedir. Literatürde yer alan çalışmalarında, bu düşünceyi destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Nitekim Hoppen vd. (2014:37) edebi unsurların (mekan, yazar, eser, obje vb.), edebiyat tutkunlarının hayranlık duydukları edebi şahsiyete veya onları anımsatan nesnelere, hatıralara dokunarak yazarla etkileşime girmesine izin verdiğini ifade etmektedirler. Bir başka çalışmada ise MacLeod vd. (2018:388), bir yazarın veya ona ait bir eserin zamanla popüler hale gelmesiyle bu destinasyonların, edebiyat tutkunları için yeni bir çekim alanı olabileceğini belirtmektedirler. Çünkü bu destinasyonların zamanla edebi bir etkinliğe dönüşerek, ziyaretçilerin yazarla veya eserleriyle bağlantı kurmasına olanak sağlayabileceği ifade edilmektedir.

K9, K12, K19ve K20 de aynı soruya, “Gezi amaçlı ziyaret etmek istedim.” yanıtlarını vermişlerdir. Verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere, edebi mekânların gezi amaçlı olarak da ziyaret edilebileceği düşünülmektedir. Öyle ki, literatürde dinlenmek, gezmek, görmek, eğlenmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan eylemlere turizm adı verilmektedir (www.turizm.nedir.org). Bu sebeple bireyler, birtakım etkinliklere katılım sağlayarak, psikolojik tatmin amaçlı seyahat etme gereksinimi duyabilmektedir. Bu seyahatlerde en önemli unsur, bireyleri seyahate yönlendiren gezme güdüsü ile bireyin ihtiyaç duyduğu beklentinin karşılanabilir olmasıdır (Doğan, 2004:19).

Çalışmanın amacı doğrultusunda, katılımcıların müze deneyimlerini ölçmek için “Gezdiğiniz müzeyi arkadaşlarınıza veya tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz?” sorusu yöneltmiştir. Cevap olarak katılımcıların tümü, “Evet müzeyi tavsiye ederim.” yanıtını vermiştir. Önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorular arasında olmamasına rağmen, cevapların daha detaylı olabilmesi için katılımcılara “Müzeyi tavsiye etme nedeniniz nedir? Sorusu yöneltmiştir. Katılımcılardan;

K1, “İnsanlar bu mekânları ve içinde yer alan eski eşyaları mutlaka görmeli ve o duyguyu yaşamalıdır.”

K2, “Karacaoğlan edebiyat müzesinin güzel bir ortamı var.”

K3, “Karacaoğlan şahsiyeti yaşadığımız yörenin değerlerinden ve sevdiğim bir kişiliktir.”

K4, “İnsan kültürüyle var olur.”

K5, “Karacaoğlan edebiyat müzesinde sergilenen eserler çok güzel.”

K6, “Karacaoğlan edebiyat müzesi, birden fazla önemli şahsiyete ait eserleri sergilenmektedir.”

K7, “Karacaoğlan edebiyat müzesinde bulunan 5000 den fazla eseri bir arada görmek çok heyecan verici.”

K8, “Orhan Kemal’in, Yılmaz Güney’in ve daha birçok ünlü kişiliğin eserlerini müzede görmek beni mutlu ediyor.”

K9, “Karacaoğlan edebiyat müzesinin her tarafı edebi eser dolu.”

K10, “Karacaoğlan edebiyat müzesinin içinde edebi bir hava ve nezih bir ortam bulunmaktadır.”

K11, “Müzede sergilenen eski eser ve eşyalara bakarken duygulanıyorum.”

K12, “Karacaoğlan edebiyat müzesinin her tarafı eski eser dolu. Bu eserler çok ilgi çekici.”

K13, “Karacaoğlan edebiyat müzesinde sadece Karacaoğlan’a ait eserler yok, başka yazarların eserleri de sergilenmektedir.”

K14, “Karacaoğlan edebiyat müzesi güzel bir mekân.”

K15, “İnsanların kültürüne sahip çıkması gerekir.”

K16, “Müze her gelişimde yeni eserler görüyor ve mutlu oluyorum.”

K17, “Müzede sergilenen eserler geçmişimize ayna tutuyor.”

K18, “Karacaoğlan edebiyat müzesi çok estetik bir mekân ve içinde birden fazla eser bulunduruyor.

K19, “Karacaoğlan edebiyat müzesi, Adana’nın birçok ünlü kimliğini sergiliyor.”

K20, “Müzeler tarihe ışık tutan ve geçmişimize ayna tutan mekânlardır.”
yanıtları alınmıştır.

Yukarıda yer alan cevaplardan yola çıkarak, bireylerin nezih ve edebi bir ortam bulma fikri, geçmişi ile bağ kurabileceği kültürel bir mekân veya tarihi bir obje bulma arzusu, ya da etkilendiği bir şahsiyet ve şahsiyete ait bir eseri deneyimleme güdüsü, Karacaoğlan edebiyat müzesini ziyaret etme sebebi olabileceği görülmektedir. Katılımcılardan K11 ve K16’nın verdiği cevaplardan anlaşılacağı üzere, bireylerin duygusal tatmin amaçlı müze ziyareti de yaptığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların müzeyi tekrar ziyaret etme durumunu öğrenmek için, “*Gezdiğiniz müzeyi tavsiye eder misiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların tümü, “*Evet tavsiye ederim.*” şeklinde yanıt vermiştir. Katılımcıların müzeyi tekrar ziyaret etme nedenini öğrenmek ve daha detaylı bilgi verebilmek için, “*Neden?*” sorusu katılımcılara yöneltildiğinde ise;

K1, “*Müzeyi her ziyaret ettiğim, başka bir odaklanmaya neden olabilir.*”

K2 ve K5, “*Müzedede bulunan eserleri biraz daha inceleme fırsatım olur.*”

K3, “*Çocuk sahibi olursam, onlarla beraber tekrar ziyaret etmeyi düşünebilirim.*”

K4, “*Müzeyi her ziyaret ettiğimde başka bir duygu yaşıyorum.*”

K6,” *Her ziyaret yeni macera demektir.*”

K7,” *Bu kadar eseri bir arada incelemek için ayrıca bir vakit gerektirir.*”

K8,” *Karacaoğlan çok estetik ve çok nezih bir yer. İnsan kendini bir anda geçmişte bulabiliyor.*”

K9,” *Müzedede sergilenen eserler çok ilgi çekici.*”

K10,” *Müzedede sergilenen eserleri görünce geçmiş gözümün önüne geliyor.*”

K11,” *İnsan geçmişini her zaman hatırlamalı.*”

K12 ve K18,” *Müzeyi bir daha ki gelişimde belki daha farklı eserler görebilirim.*”

K13, “*Müze çok güzel ve edebi bir ortam.*”

K14, “*İnsan için geçmiş çok önemlidir.*”

K15, “*Müzedede sergilenen bu eserler geçmişimizi en iyi anlatan ve yansıtan eserlerdir.*”

K16,” *Müzedede bulunan eserlere bakınca çok haz alıyorum.*”

K17,” *Müzedede sergilenen eserler çok etkileyici.*”

K19,” *Müzenin çok nezih bir ortamı var.*”

K20,” *Müze her gelişimde yeni bir şeyler öğreniyorum.*”yanıtlarını vermişlerdir. Katılımcıların soruya verdiği cevaplardan hareketle, bireylerin kendini iyi hissetme, otantik olanı keşfederek farklı deneyimler yaşama, duygusal tatmin sağlamak ya da geçmiş ile gelecek arasında bağ kurabilmek için müzeyi tekrar ziyaret etmeyi düşündükleri görülmektedir (Prottas, 2020; Atsız ve Temiz, 2022). Ayrıca, katılımcıların ziyaret sonunda müzeden keyifli bir şekilde ayrıldığı gözlemlenmiştir. Bu

gözlem, katılımcıların beklentisi ile gerçeğin uyuştüğunu ve anlam kazandığını düşündürmektedir.

Katılımcılara müze ziyareti sonunda edindikleri deneyimi ve memnuniyeti ölçmek için, “*Ziyaret ettiğiniz müzedeki deneyiminizi “1 en düşük” ve “10 en yüksek” olacak şekilde puanlar mısınız?”* sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamının “7 ve üzeri” puan verdiği görülmektedir. Puanlamadan da anlaşacağı üzere, katılımcıların iyi bir müze deneyimi yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Katılımcılara son olarak, müzede eksik görülen veya geliştirilmesini istedikleri hususları tespit etmek için, “*Ziyaret etmiş olduğunuz müzede geliştirilmesini istediğiniz noktalar nelerdir?*” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar;

K1, “*Müzeeye giden yönlendirme tabelaları yetersiz, müzenin iyi bir tanıtımına ihtiyaç olduğu görülmektedir.*”

K2, “*Müzede kitap stantları açılabilir. Adana başta olmak üzere özellikle çevre illerin bu müze tanıtımında yer alması gerekir.*”

K3, “*Karacaoğlan’ ı tanıtan başka eserlerin olması daha iyi olur.*”

K4, “*Müzenin havalandırması daha iyi olabilir.*”

K5, “*Gayet iyi, beğendim.*”

K6, K13, K14, K15 ve K16, “*Herhangi bir husus yoktur.*”

K7, “*Müzede sesli bir anlatım olabilir.*”

K8 ve K19, “*Müzenin yönlendirme tabelaları biraz daha arttırılabilir.*”

K9, “*Müzede yer alan dinlenme alanlarının geliştirilmesi sağlanabilir.*”

K10, “*Karacaoğlan ile ilgili daha fazla eser sergilenebilir.*”

K11, K12, K18 ve K20, “*Müzenin amacına yönelik hediyelik eşya satışı yapılabilir.*”

K17, “*Adana’nın sıcak bir iklimi olduğu için, müze içinin biraz daha serin olması sağlanabilir.*”yanıtlarını vermişlerdir. Alınan yanıtlardan da anlaşılacağı üzere katılımcıların %25’inin, müzenin geliştirilmesine yönelik herhangi bir ifadesi bulunmamaktadır. Bu durum, katılımcıların müzede yaşanan deneyimin memnuniyetinin yüksek olduğunu düşündürmektedir. Katılımcıların %25’ e yakını, müzenin kuruluş amacına yönelik hediyelik eşya satışı yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu isteğin, katılımcıların müze deneyimine ilişkin bir hatıra

bulundurma arzusundan kaynaklandığı düşünülmektedir (Morgan ve Pritchard, 2005; Swanson ve Timothy, 2012). Bunların yanında katılımcıların bazılarının, müzenin iyi bir tanıtıma ihtiyaç duyduğunu ve ayrıca müzenin yönlendirme tabelalarının yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Geriye kalan katılımcılar ise, Karacaoğlan ile ilgili daha fazla eser sergilenebileceğine, müzenin havalandırmasının ve soğutmasının daha iyi olabileceğine ilişkin ifadeleri bulunmaktadır. Tüm bu bulgular Karacaoğlan Edebiyat Müzesi özelinde edebiyat turistinin istek ve beklentilerinin anlaşılması adına önemlidir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Türkiye'nin Adana ili Seyhan ilçesinde bulunan Karacaoğlan Edebiyat Müzesi'nin ziyaretçi profilini belirlemeye yönelik yapılmıştır. Elde edilen bulgular, edebiyat turizminin geliştirilmesi için önemli bilgiler sunmakla birlikte, edebiyat turizminde sürdürülebilirliği sağlamak ve turizmin paydaşlarına katkıda bulunmak açısından önemli hususlar içermektedir. Araştırmanın konusu keşifsel bir çalışmayı gerektirdiğinden, nitel araştırma tekniklerinden faydalanılarak, 20 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden yüz yüze görüşme yapılmıştır. 15 Ağustos 2023-15 Ekim 2023 tarihleri arasında yapılan bu çalışmada elde edilen veriler, çalışmanın amacı doğrultusunda yorumsamacı bir yaklaşımla ele alınmış ve müzenin ziyaretçi profili ortaya konmuştur. Bu çalışmada, Karacaoğlan Edebiyat Müzesi ziyaretçilerine ilişkin belirlenen edebiyat turist profili;

- Çoğunlukla Akdeniz bölgesinde ikamet eden,
- 31-45 yaş aralığında olan,
- Çoğunlukla kamuda çalışan,
- En az bir meslek sahibi,
- Yüksek eğitim seviyeli,
- Gelir düzeyi yüksek edebiyat, tarih, kültür ve miras turizmi meraklılarından oluştuğu görülmüştür.

Ayrıca elde edilen bulgulardan hareketle, Karacaoğlan Edebiyat Müzesini ziyaret eden bireylerin önemli bir kısmının kültürel ve ekonomik sermayesi yüksek kişilerden oluştuğunu söylemek de mümkündür. Bu çerçevede, edebiyat müzelerinin ziyaretçi profilini çeşitlendirmek açısından diğer kesimlerin de ilgi ve beğenisini kazanacak plan, proje veya teknolojik farkındalık yaratacak imkanların sunulmasının gerektiği, öne çıkan başka bir husustur. Çalışmanın bir başka bulgusu da, ziyaretçilerin çoğunluğunun 31-45 yaş aralığında olan bireylerin olmasıdır. Bu yaş grubu altındaki kesimlerinde destinasyona dahil edilmesi, edebiyat müzelerinde ziyaretçi profilini çeşitlendirmek için önemli bir başka unsurdur. Bu bağlamda, edebiyat müzelerinin kültürel boyutunu ön plana çıkarmak ve tanınırlığını arttırmak için Milli Eğitim Bakanlığı öncülüğünde lise ve altı öğrenimde bulunan yaş gruplarına yönelik kültür temalı müze dersleri oluşturulabilir.

Araştırmanın sadece Karacaoğlan Edebiyat Müzesi ziyaretçilerini kapsadığı düşünüldüğünde, ulaşılan sonucu tüm edebiyat müzelerine genellemek doğru olmayacaktır. Araştırmanın yapıldığı tarihler ve çalışmanın yapıldığı mevsim koşulları araştırmanın sonucuna etki edebilecek hususlardır. Araştırmada elde edilen veriler, literatürde yer alan çalışmalar ve tripadvisor gibi turizme yönelik internet platformlarında yer alan yorumlardan hareketle (Baleiro, 2023), Türkiye’de edebiyat turizminin yeterince gelişmediği görülmektedir. Bu anlamda, araştırmada elde edilen bulgular, edebiyat müze kütüphanelerin geliştirilmesi açısından hem literatüre hem de turizm paydaşlarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Geçmişten günümüze turizmde yaşanan değişim ve gelişimler, turistlerin ziyaret alışkanlıklarını da değiştirmiştir. Turistlerin tüketim alışkanlıklarını bilmek ve ihtiyaca göre yeni ürün veya destinasyon alanı oluşturmak, günümüz turizminin sürdürülebilirliği açısından büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda, özel ilgi turizm çeşitlerinden olan edebiyat turizminin geliştirilmesi ve bu sektörün sürdürülebilirliği için, yeni stratejilerin oluşturulması gerektiği aşikârdır. Nitekim Karacaoğlan Edebiyat Müzesi çalışmasında elde veriler, bu ifadeyi destekler niteliktedir. Ziyaretçilerin, müze ziyaretleri sonunda hediyelik eşya satışına yönelik talepte bulunmaları, müzenin tanıtım ve yönlendirmeye ilişkin geliştirilmesi gereken hususların olduğunu ifade etmesi, karar vericilere ve sektör temsilcilerine verilen bir mesajdır. Bu mesajın dikkate alınmasının, edebiyat müzelerinin sürdürülebilirliğini sağlamak için önemli olduğu düşünülmektedir.

Günümüz dünyasının doğal güzellikleri korumak, gelecek kuşaklara aktarmak ve turizm sektöründe sürdürülebilirliği sağlamak için, alternatif turizm çeşitlerine yönelmenin en ideal çözüm olduğu görülmektedir. Çünkü alternatif turizm faaliyetlerinin yürütüldüğü bölgelerde ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan bir hareketlilik söz konusudur. Bu hareketlilik bölge insanına ve ülke ekonomisine önemli getiriler sunmaktadır. Alternatif turizm ile yılın 12 ayında turizm faaliyeti yapılabilmesi, deniz-kum-güneş üçlüsünden oluşan geleneksel turizm anlayışından farklı olarak turistik yoğunlaşmanın önüne geçilebilmesini sağlamaktadır. İşte bu doğrultuda, alternatif turizm çeşitlerinden olan edebiyat turizminin barındırdığı kültürel miras değerlerinin tespit edilmesi ve korunması, günümüz turizm hareketliliği açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda kamu kurum ve kuruluşlarının, sektör temsilcilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının ortak bir paydada buluşması gerekmektedir. Karar vericiler,

toplumları bilinçlendirme ve farkındalık yaratacak stratejiler oluşturulabilmeli ve bu hususlarda eşgüdümlü hareket edebilmelidir. Ayrıca bu hususta, devletin gerekirse kültürel mirasların korunmasına yönelik kanun, tüzük ve yönetmeliklerde daha da caydırıcı önlemler alması son derece önemlidir. Çünkü günümüz yazarları tarafından ideal turizmi olarak da kabul gören özel ilgi turizm destinasyonlarının, her geçen gün önemi daha çok artmaktadır. Edebiyat turizmi de son zamanların ilgi çekici özel ilgi turizm çeşitlerindendir. Bireylerin bu anlamda otantik bir deneyim yaşamak istediği bir alan olması münasebetiyle, edebi unsur olabilecek tüm değerlerin koruma altına alınması konunun bir başka boyutudur. Kültürel miras kapsamında değerlendirilebilecek tüm değerlerin marka destinasyona dönüştürülmesi ancak, karar vericilerin turizm politikalarında devamlılığı esas/sürdürülebilir projeler geliştirmesi ile mümkün olabilir. Örneğin, Kültür ve Turizm Bakanlığı öncülüğünde, edebiyat müzelerinde turist hareketliliğini arttırmak ve destinasyonda devamlılığı sağlamak için, sosyal medyada kamu spotu yayınlanabilir. Kamu spotu sayesinde edebiyat müzelerinin tanınırlığının artacağı düşünülmektedir.

Edebiyat müzelerinin tanıtımı için yerel yönetimlere de büyük sorumluluk düşmektedir. Araştırma sonunda katılımcıların, müzeye ulaşımında yönlendirme tabelalarının yetersiz olduğunu belirtmesi, çalışmanın önemli bulguları arasındadır. Bu sebeple, yerel yönetimlerin konuya hassasiyetle yaklaşması ve söz konusu eksikliği gidermesi gerekmektedir. Ayrıca, yerel yönetimlerin edebiyat müzelerinin çevresinde dinleme alanlarını arttırması ve dinlenme alanlarını ziyaret için cazip hale getirmesi, edebiyat müzelerinin popülerliğini arttırmak için etkili bir tanıtım aracı olacağı düşünülmektedir.

Edebiyat müzelerinin geliştirilmesinde sivil toplum kuruluşları ve sektör temsilcileri de etkin rol almalıdır. Edebiyat müzelerinde kitap stantları açarak veya kitap tanıtımları için edebiyat müzelerinde imza günleri düzenleyerek, farkındalık yaratacak plan ve proje geliştirmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik gibi gelişen teknolojilerinden yararlanılarak müzeye gelen ziyaretçilerin deneyimlerinin daha zengin hale getirilmesi de sağlanabilir (Fenu ve Pittarello, 2018; Trunfio, Lucia, Campanave Magnelli, 2022). Özetle, yapılacak bütün faaliyetler bir turistik ürün/hizmet şeklinde sunulabilmeli ve belli edebiyat turizmi rotaları oluşturularak her bir okuyucunun birer turiste dönüştürülebilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acuner, Ş. A., 2006, Alternatif Turizm Türlerinin Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm Potansiyelinin Gelişmesine Etkisi. *Milli Prodüktive Merkezi Yayınlar*, Ankara.
- Adıgüzel, F. B., 2017, Edebiyat Müzeleri ve Müzede Edebiyat Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46 (214), 85-104.
- Agarwal, S. and Shaw, G., 2017, Heritage, screen and literary tourism, Channel View Publication, London.
- Akat, Ö., 2006, Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği. *Ekin Yayınevi*, Bursa.
- Akoğlan Kozak, M. A. Evren, S. ve Çakır, O., Bahar- 2013, Tarihsel Süreç İçinde Turizm Paradigması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* , 24 (1), 7-22.
- Akoğlan Kozak, M. ve Bahçe, A. S., 2012, Özel İlgi Turizmi. 2. Baskı, *Detay Yayıncılık*, Ankara.
- Akoğlan Kozak, M. ve Bahçe, S., 2009, Özel İlgi Turizmi. *Detay Yayıncılık*, Ankara.
- Akten, M. ve Akten, S., 2011, Rekreasyon Potansiyellerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Model Yaklaşımı: Gülez Yöntemi. *I. Ulusal Sarıgöl İlçesi ve Değerleri Sempozyumu 17-19 Şubat*, 348-350, Sarıgöl Belediyesi - Manisa.
- Aliağaoğlu, A., 2004, Sosyo-Kültürel Miras Turizmi ve Türkiye'den Örnekler. *Coğrafi Bilimler Dergisi* , 2 (2): 50-64.
- Aliağaoğlu, A. ve Narlı, M., 2012, Edebî Miras Turizmi ve Türkiye'de Edebî Mekânlar. *Bilig/ Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* (60), 1-18.
- Anholt, S., 2006, The Anholt- GMI City Brands Index: How The World sees the worl's cities. *Place Branding* , 2 (1), 18-31.
- Arslan, Z. ve Balcı, U., 2023, Edebiyat Turizmi Bağlamında Kitap Köylerine Genel Bir Bakış. T., Balcı, A. O., Öztürk, ve M., Aksöz (Ed), *Schriften Zur Sprache Und Literatur VII*, 345-362, Çizgi Kitabev, İstanbul.
- Aşkın, S., 2015, Gaziantep İlinin Ekonomik Kalkınma ve Verimliliğine Turizm sektörünün Etkisi. (R. Yarulina Yıldırım Ed.), *Fırat'tan Volga'ya Medeniyetler Köprüsü*, Adıyaman, 150-162, *Adıyaman Üniversitesi Yayınları*.
- Atmış, E., 1994, Türkiye'de Yayla Turizminde Alt Yapı Sorunları. *İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi* , s. 21-38.
- Atsız, O. ve Temiz, S., 2022, Literary Tourism: A Perspective of The Visitor Experience inthe Museum of Innocence. R. Baleiro, and R. Pereira (Ed.), *Global Perspectives on Literary Tourism and Film-Induced Tourism* (s. 37-52). Byram: IGI Global.
- Avcıkurt, C., 2015, Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşımı, *Detay Yayıncılık*, Ankara

- Aytaç, G., 2009, Genel Edebiyat Bilimi, *Say Yayınları*, İstanbul.
- Balcı, A., 2018, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler, *Pegem Akademi*, Ankara.
- Balcı, U. ve Dilek, S. E., 2021, Edebiyat Turizmi (Kavramlar- Türler- Örnekler), *Detay Yayıncılık*, Ankara.
- Baleiro, R., 2023, Understanding visitors' Experiences at Portuguese Literary Museums: An Analysis of TripAdvisor Reviews, *European Journal of Tourism Research* , 33 (3305), s. 2-22.
- Baleiro, R. and Quinteiro, S., 2018, Key Concepts in Literature and Tourism Studies. *Universtade De Lisboa*, Lisbon.
- Baransel, A., 1993, Çağdaş Yönetim Düşüncesinin Evrimi. *Avcıol Basım Yayın*, İstanbul.
- Beyinli, G. D., 2009, Sonbahara "Edebiyat Turizmi" Yakışır! *Yeni Aktuel* (201).
- Boniface, P. and Fowler, P., 2002, Heritage and Tourism in the Global Village. *Routledge*, London.
- Boniface, P. and Fowler, P. J., 1993, Heritage And Tourism in 'The Global Village', *Routledge*, London.
- Braun, O., 1993, Tourismuspsychologie und Tourismussoziologie. Ein Handbuch zur Tourismuswissenschaft. (H. Hahn, and H. J. Kagelmann, Edi.), *Quintessenz*, Germany- München.
- Brotherton, B. and Himmetoğlu, B., 1997, Beyond Destinations - Special Interest Tourism. *An International Journal of Tourism and Hospitality Research Anatolia*, 8 (3), s. 11-30.
- Brown, L., 2016, Treading in the Footsteps of Literary Heroes: An Autoethnography. *European Journal of Tourism Hospitality and Recreation*, 7 (2), 135-145.
- Buckley, R., 2009, Adventure Tourism Management, *Science & Technology*, Elsevier-USA.
- Buckley, R., 2007, Adventure Tourism Products: Price, duration, Size, Skill, Remoteness, *Tourism Management*, 28 (6), s. 1428-1423.
- Busby, G. and Devereux, H., 2015, Dark Tourism in Context:The Diary of Anne Frank, *European Journal of Tourism Hospitality and Recreation*, 6 (1), 27-38.
- Busby, G. and Klug, J., 200, .Movie- Induced Tourism: The Challenge of Measurement and Other Issues, *Journal of Vacation Marketing*,7 (4), 316-332.
- Busby, G., and Laviolette, P., 2006, Narratives in the Net: Fiction and Cornish Tourism, (P. Payton, Düzenleyen), *Cornish Studies Fourteen*, 142-163.

- Busby, G., and Shetliffe, E., 2013, Literary Tourism in Context: Byron and Newstead Abbey, *European Journal of Tourism Hospitality and Recreation*, 4 (3), 5-45.
- Butler, R., 2000, Literary Tourism, (J. Jafari Ed), *Encyclopedia of Tourism*, Routledge, London, 720
- Casson, L., 1994, Travel in the Ancient World, *The John Hopkins University Press*, Baltimore - Maryland.
- Chadwick, R., 2005, First Civilizations: Ancient Mesopotamia and Ancient Egypt, *Equinox Yayınevi*, London.
- Chelnokova, E. A. Kaznacheeva, S. N. Smirnova, Z. V. and Krylova, T. V., 2020, Social Factors of Development of Literary Tourism in the Nizhny Novgorod Region, *International Conference on Economics, Management and Technologies 2020 (ICEMT 2020)*. 139, 587-590.
- Clement, J. S., Wallace, S. H., and Lednicki, W., 1959, Krasinski and France. *The Polish Review* , 4 (4), 82-90.
- Coakley, J., 2004, Sports in Society: Issues and Controversies, *Mc Graw Hill Higher Education*, Boston.
- Confer, J. C., and Kerstetter, D. L., 2000, Past Perfect: Explorations of Heritage Tourism, *Parks & Recreation* , 35 (2), 38-57.
- Çeker, A., 2009, Edebiyat Turizmi, *Mostar*, (54).
- Çelik, S., 2018, Alternatif Turizm, *Journal Of International Social Research*, 11 (56).
- Çetin, O., 2022, Türkiye'nin Sağlık Turizmi Performansının Topsis Yöntemi İle Değerlendirilmesi (2004-2019), *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 12 (1), 638-655.
- Çevik, S., 2020, Literary Tourism As A Field Of Research Over The Period 1997-2016, *European Journal of Tourism Research* , 24, 2407-2407.
- Çimen, D. H., 2013, Turizm ve Edebiyat Etkileşimi Üzerine, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* ,1 (17), 79-85.
- Dalby, A., 1996, Siren Feasts: A History of Food and Gastronomy in Greece, *Routledge*, Londra.
- Demir, M. Demir, Ş. Ş. Zorlu, Ö. Avan, A. Bulgan, G. Ergen, F. D., 2019, Turizmde Ürün Çeşitlendirme, *Detay Yayıncılık*, Ankara.
- Demirkol, V. C., 2008, Batı Sanatında Modernizm ve Postmodernizm, *Evrensel Basın Yayın*, İstanbul.
- Dilek, S. E., 2019, Turizmin Sosyal Psikolojik Dinamikler, *Dört Renk Yayıncılık*, İstanbul.

- Dinsmoor, W. B., 1950, *The Architecture of Ancient Greece: An Account of Its Historic Development*, Biblo and Tannen, New York.
- Doğan, F. O., 2013, Adana Karacaoğlu Edebiyat Müze Kütüphanesi, *Türk Kütüphaneciliği*, 27 (2), 528-529.
- Doğan, H. Z., 2004, *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Elixhauser, S., 2006, *Ethik in der Angewandten Ethnologie: Eine Feldforschung zum Tourismus auf den Philippinen*, BoD-Books on Demand, Norderstedt.
- Emekli, G., 2006, Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm, *Ege Coğrafya Dergisi*, 15 (1-2), 51-59.
- Eralp, Z., 1983, *Genel Turizm*, Ankara Üniversitesi, Basın- Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, H., 1995, *Uluslararası Turizm*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa.
- Ergün, B., ve Yıldırım, H. M., 2021, Edebiyat Turizmi: Kazdağları Üzerine Bir İnceleme, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi* , 18 (2), 293-316.
- Feifer, M., 1985, *Tourism in History: From Imperial Rome to the Present*, Stein and Day, New York.
- Fenu, C., and Pittarello, F., 2018, Svevo Tour: The Design and the Experimentation of an Augmented reality Application for Engaging Visitors of a Literary Museum, *International Journal of Human-Computer Studies* , 114, 20-35.
- Gagarin, M., 2010, *The Oxford Encyclopedia of Ancient Greece and Rome*, Oxford University Press, New York.
- Garda, B., ve Temizel, M., 2016, Sürdürülebilir Turizm Çeşitleri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi* , 12, 83-103.
- Gartner, W. C., 1996, *Tourism Development: Principles, Process and Policies*, John Wiley & Sons, New York.
- Ghetau, L., and Esanu, L. V., 2011, Literary Tourism as a Promoter of Cultural Heritage, *Transactions on Ecology and the Environment* , 150, 345-353.
- Giddens, A., 2010, *Modernliğin Sonuçları* (4. baskı), (E. Kuşdil, Çeviren), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Goeldner, C. R., Ritchie, J., and McIntosh, R., 2000, *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, John Wiley & Sons, New Jersey.
- Göksan, E., 1978, *Turizmoloji*, Uğur Ofset, İzmir.
- Göktepe, M., 2020, Romantizm Sanat Akımı ve Sanatçıları Üzerine Bir Değerlendirme, *Journal Of Arts*, 3 (1), 45-66.

- Güzel, Ö., ve Köroğlu, Ö., 2019, "Önsöz", Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara, *Nobel Akademi Yayıncılık*, Ankara.
- Haberal, H., 2015, Turizmde Alternatif Ekolojik Turizm- Doğa Turizmi Kırsal Turizm- Yayla Turizm, *Detay Yayıncılık*, Ankara.
- Hankins, L., 1992, Virginia Woolf, Literary Tourism and Cultural Site-Seeing. (M. Hussey Ed.), *Virginia Woolf Miscellanies. Proceedings of the First Annual Conference on Virginia Woolf*, New York 71-86.
- Harman, S., 2013, Bağımsız Seyahat Eden Yerli Gezinlerin Profili ve Seyahat Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , 8 (6), 279-297.
- Harrington, R., and Ottenbacher, M., 2010, Mutfak Turizmi- Gastronomi Başkentine İlişkin Bir Örnek Olay Çalışması, *Mutfak Bilimi ve Teknolojisi Dergisi*, 8 (1), 14-32.
- Hendrix, H., 2019, Framing the Bones of Dante and Petrarch: Literary Cults and Scientific Discourses, *National Cultivation of Culture* (18), 28-55.
- Hendrix, H., 2009, From Early Modern to Romantic Literary Tourism: A Diachronical Perspective, *Palgrave Macmillan*, London
- Herbert, D., 2001, Literary Places, Tourism and the Herigate Experience. *Annals of Tourism Research*, 28 (2), 312-333.
- Herbert, D. T., 1996, Heritage as Liteaty Place, (Cilt 2),(D. T. Herbert Ed.), *Heritage, Tourism and Society*, *Taylor & Francis*. London- Swensea, 28-55.
- Hewison, R., 2023, The HeritageIndustry: Britain in a Climate of Decline, *Routledge*, London.
- Hoppen, A., Brown, L., and Fyall, A., 2014, Literary Tourism: Opportunities and Challenges for the Marketing and Branding of Destinantions?, *Journal of Destination Marketing and Management*, 3 (1), 37-47.
- Hudman, L., and Jackson, R., 2003, Geography of Travel and Tourism, *Delmar Publishers*, London.
- Hunter, F. R., 2007, Tourism and Empire: The Thomas Cook & Son Enterprise on the Nile, 1868- 1914, *Middle Eastern Studies* , 40 (5), 28-29.
- Kaczmarek, J., 2020, The Aleatoric Aspect of Literary Tourism: An Example From Havana, *Turyzm*, 30 (1), 31-42.
- Karasar, N., 2017, Bilimsel İrade Algı Çerçevesi İle Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler, *Nobel Akademik Yayıncılık*, Ankara.
- Kaya, F., 2019, Yorumsatıcı Yaklaşımında Anlama Kavramının Önemi ve Pozitivizm Eleştirisi, *Dicle Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Dergisi* , 22, 271-280.

- Keat, R., and Urry, J., 2016, *Bilim Olarak Sosyal Teori, İmge Kitapevi*, Ankara.
- Kemikli, B., 2010, *Türk İslâm Edebiyatına Giriş, Emin Yayınları*, Bursa.
- Kennedy, D., Singleton, J., and Geneo, M. R., 2006, History of Recreation, (G. Kassing, M. Feld, M. Rivera, and D. Campbell Ed), *Introduction to Recreation and Leisure: New York, Human Kinetics*, New York, 17-37.
- Kervankıran, İ., 2014, Dünyada Değişen Müze Algısı Ekseninde Türkiye'deki Müze Turizmine Bakış, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literatura and History of Turkish or Turkic*, 9 (11), 345-369.
- Kim, S. S., Kenedy, K. F., and Cho, M., 2007, Assessing the Economic Value of a World Heritage Site and Willingness-to- pay Determinants: A case of Changdeok Palace, *Tourism Management* , 28 (1), 317-332.
- Kivela, J., and Crotts, C. J., 2006, Tourism and Gastronomy: Gastronomy's Influence on How Tourists Experience a Destination, *Journal of Hospitality & Tourism Research* , 30 (3), 354-377.
- Koçer, G., (2020). Turizm Tarihini Keşfetmek: Modern Turizmin Doğuşu ve Doğu'nun Cazibesi, *Near East Historical Review*, 10 (3), 327-344.
- Kozak, M. A., Çakır, O., ve Evren, S., 2013, Tarihsel Süreç İçerisinde Turizm Paradigması, *Anatolia: Turizm Araştırma Dergisi* , 24 (1), 7-22.
- Kurtbaş, İ., 2011, Merak (In) Sosyolojisi Psikolojik Dürtü, Sosyal Uyarıcı, Kültürel Nosyon Ve İdeolojik Bir Konsept Olarak "Sosyal Merak", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 14 (2), 18-58.
- Lickorish, L. J., and Jenkins, C. L., 1997, Introduction to Tourism, *Butterworth-Heinemann*, London- Oxford.
- Lidar, V., 2021, Turizm ve Edebiyat İlişkisi Kapsamında Eskişehir Anadolu Lisesi Küçük Prens Kitap Müzesi, *Turizmde Araştırma Temaları* , s 34.
- Löschburg, W., 1998, Seyahatin Kültür Tarihi, (J. Traub, Çev.), *Dost Kitabevi*, Ankara.
- Lyons, P., 1995, "From Man-Eaters to Spam-Eaters: Literary Tourism and the Discourse of Cannibalism from Herman Melville to Paul Theroux." *Arizona Quarterly: A Journal of American Literature, Culture, and Theory* , 51 (2), 33-62.
- MacCannel, N., 1973, Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings, *American Journal of Sociology*, (79), 589-603.
- MacLeod, N., 2021, A faint whiff of cigar: The Literary tourist's experience of visiting writers homes, *Current Issues in Tourism* , 24 (9), 1211-1226.
- MacLeod, N., Shelley, J., and Morrison, M. A., 2018, The Touring Reader: Understanding The Bibliophile's Experience of Literary Tourism, *Tourism Management* , 67, 388-398.

- Mansfield, C., 2015, Researching Literary Tourism, *Shadows Books & Media*, Bideford- United Kingdom.
- McIntyre, G., 1993, Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners, *WTO Yayınları*, Madrid.
- McKercher, B., and Chan, A., 2005, How Special Is Special Interest Tourism, *Journal of Tourism Research* , 44 (1), 21-31.
- McLaughlin, D., 2016, The Game's Afoot: Walking as Practice in Sherlockian Literary Geographies. *Literary Geographies*, 2 (2), 44-163.
- Megep, 2014, Eğlence Hizmetleri- Turizm ve İnsan Psikolojisi, *Milli Eğitim Bakanlığı*, Ankara.
- Menteşe, O. B., 2008, Edebiyat Nedir? (Cilt 22), *Hacettepe Üniversitesi Yayınları*, Ankara.
- Meydan, U., ve Baykan, E., 2007, Kültür Turizmi ve Kültürel Varlıkların Üstündeki Etkileri, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (22), 30-49.
- Morgan, N., and Pritchard, A., 2005, On souvenirs and metonymy: narratives of memory, metaphor and materiality, *Tourist Studies*, 5(1), 29-53.
- Müller, D. K., 2006, Unplanned development of literary tourism in two municipalities in rural Sweden, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 6 (3), 214-228.
- Neuman, W. L., 2014, Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I.Yayınodası Yayıncılık, Ankara.
- Novelli, D. K., 2005, Niche Tourism: Comtemporany Issues, Trends and Cases, *Routledge*, London.
- Odabaşı, Y., 2012, Post Modern Pazarlama, *Media Cat Kitapları*, İstanbul.
- Olçay, A., & Albuz, N., 2016, İnanç Turizmi ve Türkiye'nin Tanıtımına Katkısı. (M. Özdemir, Düzenleyen) *Uluslararası Tanıtımda Medya ve Türkiye*, 197-229.
- Orams, M., 1999, Marine Tourism: Development, Impactsand Management, *Routledge*, London.
- Özdemir, E., 2017, Edebiyat Ne İşe Yarar ?, *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu Bildiriler Kitabı 20-21 Ekim 2016*, 27-32, *Ankara Üniversitesi Basımevi*, Ankara.
- Özdemir, N., 2009, Turizm ve Edebiyat, *Milli Folklor*, 21(82), 32-49.
- Özdilek, Ç., 1998, Modern Yaz Olimpiyatlarının Tarihsel Gelişimi (1896-1996), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

- Özgüç, N., 1998, Turizm Coğrafyası, Özellikler, Bölgeler, *Çantay Kitabevi*, İstanbul.
- Özkul, E., Demirer, D., ve İpar, M. S., 2012, Edebiyatın Pazarlama Aracı Olarak Turizm Amaçlı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma, *XIII. Ulusal Turizm Kongresi*, 9-13 Mart 2012, Antalya, 1-22.
- Özlem, D., 1990, Max Weber’de Bilim ve Sosyoloji, *Ara Yayıncılık*, İstanbul.
- Paslı, M. M., 2022, Edebiyat Turizmi Kapsamında Ankara Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesinin Değerlendirilmesi, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (Özel Sayı 12), 63-72.
- Polat, M., 2021, Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesinin Kültür ve Edebiyat Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1), 645-628.
- Polat, M., 2020, Yöresel Yemek İmajının Destinasyon Tercihine Etkisi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, (25), 183-194.
- Pospeloy, G. N., ve Onay, Y., 1995, Edebiyat Bilimi, *Evrensel Yayınları*, İstanbul.
- Progen, J., 1979, Man, nature and sport. *In Sport and the body: A Phiosophical Symposium*, 237-242.
- Prottas, N., 2020, Beyond the Cult of the Author: The Literary Museum Today, *Journal of Museum Edication*, 45 (3), 221-225.
- Quinteiro, S., 2020, Link up with Technology Application in Literary Tourism, *The Emerald Handbook of ICT in Tourism and Hospitality*, 379-389.
- Richards, G., 1996, Cultural Tourism in Europe, *Oxford University Press*, USA.
- Richards, G., 2018, Cultural Tourism: A review of recent research and trends, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, (36), 12-21.
- Richardson, A., 2004, Literature, Education and Ramanticism: Reading as social practice 1780-1832, *Cambiridge University Press*, Cambiridge - United Kingdom.
- Ritzer, G., 2013, Sosyoloji Kuramları, (H. Hülür, Çev.), *De Ki Basım Yayın*, Ankara.
- Roberts, L., and Hall, D., 2001, Rural Tourism and Recreation: Principles to Praactice, *Leisure and Tourism Management Department*.
- Robinson, P., Heitmann, S., and Dieke, P. U., 2011, Research Themes for Tourism, *CABI*, New York.
- Roney, S. A., 2011, Turizm: Bir Sistemin Analizi, *Detay Yayıncılık*, Ankara.
- Ryan, C., 2002, Equity, management, power sharing and sustainability - issues of the ‘new tourism’, *Tourism Managament*, 23 (1), 17-26.

- Saatçioğlu, C., 2013, Spor Ekonomisi Teori, Politika ve Uygulama, *Gazi Kitabevi*, Ankara.
- Smith, Y., 2012, Literary tourism as a developing genre: South Africa's potential,(Basılmamış Doktora tezi), *University of Pretoria*. Pretoria- South Africa.
- Sönmez, V, ve Alacapınar, F. G., 2017, Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri, *Anı Yayıncılık*. Ankara.
- Sönmezoğlu, V. Güneş, H. ve Keleşoğlu, E., 2017, Uluslararası İlişkilere Giriş, *Der Yayınları*, İstanbul.
- Squire, S. J., 1996, Literary tourism and sustainable tourism: promoting 'Anne of Green Gables' in Prince Edward Island, *Journal of Sustainable Tourism*, 4 (3), 119-134.
- Squire, S. J., 1992, Meanings, myths and memories: literary tourism as cultural discourse in Beatrix Potter's Lake District, (Doktora Tezi), *University of London*, University Colage London.
- Squire, S. J., 1993, Valuing countryside: reflections on Beatrix Potter tourism, *Area*, 25 (1), 5-10.
- Standeven, J. Phil, D. and Knop, P. D., 1999, Sport Tourism, *III. Human Kinetics*, Champaign - USA.
- Stiebel, L., 2004, Hitting the hot spots: Literary tourism as a research field with particular reference to KwaZulu-Natal, Sout Africa, *Critical Arts*, 18 (2), 31-44.
- Sung, H. H., 2000, Markets of a single customer: Exploiting conceptual developments in market segmentation, *European Journal of Marketing*, 31 (11/12), 873-895.
- Sung, H. H. Morrison, A. M. Alastair, M. Hong, G.S. and O'leary, J. T., 2001, The Effects Of Household And Trip Characteristics On Trip Types: A Consumer Behavioral Approach For Segmenting The U.S. Domestic Leisure Travel Market, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 25 (1), 46-68.
- Sutherland, J. , 2018, Edebiyatın Kısa Tarihi, (T. Gökbekçin, Çev.), *Alfa Yayınları*, İstanbul.
- Swanson, K. K. and Timothy, D. J., 2012, Souvenirs: Icons of Meaning, commercialization and commoditization, *Tourism Management* , 33 (3), 489-499.
- Swarbrooke, J. Beard, C. Leckie, S. and Pomfret, G., 2003, Adventure Tourism: The New Frontier, *Elsiver Science Ltd.*, Boston.
- Tassiopoulos, D., 2005, Event Management: A Professional and Developmental Approach, *Juta Academic*.South Africa.
- Tengilimoğlu, D., 2013, Sağlık Turizmi, *Siyasal Kitabevi*, Ankara.

- Tırıl, A., 2018, Bir Özel ilgi Turizmi Olarak Edebiyat Turizmi ve Türkiye'nin Edebiyat Turizmi Potansiyeli, *International Journal of Social And Humanities Sciences*, 2(2), 161-184.
- Toffler, A., 2008, Üçüncü Dalg, (S. Yeniçeri, Çev.) *Koridor Yayıncılık*, İstanbul.
- Tolic, S. Petroman, I. Petroman, C. Balan, I. and Popa, D., 2009, Literary Tourism: Eugene Ionesco and the Theater of the Absurd, *Lucrări Științifice Management Agricol*, 11 (4).
- Toskay, T., 1970, Turizm Olayı ve Tarihsel Gelişimi. *İktisat Dergisi*, 12 (72), 13-17.
- Trunfio, M. Lucia, M. D. Campana, S. and Mangelli, A., 2022, Innovating the cultural heritage museum service model through virtual reality and augmented reality: The effects on the overall visitor experience and satisfaction, *Journal of Heritage Tourism*, 17 (1), 1-19.
- Tu, Y.-F. and Hwang, G.J., 2020, Trends and research issues of mobile learning studies in hospitality, leisure, sport and tourism education: a review of academic publications from 2002 to 2017, *Interactive Learning Environments*, 28 (15), 1-19.
- Türk Dil Kurumu., 1988, Türkçe Sözlük, *Türk Dil Kurumu Yayınları*, Ankara.
- Uçkun, G. ve Çeltek, E., 2006, Niş Pazarlama ve Turizm Sektöründe Uygulanabilirliği, *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 6 (2), 222.
- Urry, J., 1990, Theconsumption of Tourism, *Sociology*, 24 (1), 23-35.
- Uygur, S. M., 2017, Örnek Olaylarla Turizm Pazarlaması, *Detay Yayıncılık*, Ankara.
- Valnetine, P., 1992, Nature-based Tourism, *Ven Press*, Belha.
- Wang, H. J. and Zhang, D., 2017, Comparing literary tourism in mainland China andtaiwan: The Lu Xun native place and the Lin Yutang house, *Tourism Management*, 59, 234-253.
- Watson, N. J., 2009, Literary Tourism and Nineteenth - Century Culture, *Palgrave Macmillan*, London - UK.
- Watson, N. J., 2006, The Literary Tourist, *Palgrave Macmillan*, Basingstoke - UK.
- Yardımcı, A. ve Balcı, U., 2023, Bibliometric Analysis Of Academic Publications On Literature Of Tourism, *14.International Congress on Current Debates in Social Science 11-12 October 2023*, Tbilisi- Georgia, 225-234.
- Yeoman, I., 2008, Tomorrow's Tourist, *Butterworth- Heinemann*, Oxford.
- Zeithaml, A. V. and Bitner, M. J., 1996, Services Marketing, *McGraw-Hill Education*, Singapore.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Anonim., 2018, *Yazarlarıyla Özdeşleşmiş 8 Edebiyat Şehri*, hisglobal.com, <https://www.hisglobal.com.tr>. [Erişim Tarihi: 01.08.2023].
- Anonim, 2023, *Conferance İn Ottawa, Canada*, Hotelonline: <https://www.Hotelonline.com> adresinden alındı.[Erişim Tarihi: 12.08.2023].
- Anonim., 2020, *Dijital Medyada Gezi Yazarlığı*, <https://www.detayyayin.com.tr> adresinden alındı[Erişim Tarihi: 07.08.2023].
- Anonim., 2023, *Gezi-Seyehat-Yazisi*, <https://www.turkedebiyati.org>. [Erişim Tarihi: 07.08.2023].
- Anonim., 2010, *Edebiyat ve Kültür*, <https://www.duspatikasi.com>. [Erişim Tarihi: 07.08.2023].
- Centre, J. J., 2023, *Türkiye'nin Edebiyat Haritası.*, Kültür ve Turizm Bakanlığı <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/44364>. [Erişim Tarihi: 12.08.2023].
- Dostoevsky., 2020, *Museum*, <http://eng.md.spb.ru/muzej/>, [Erişim Tarihi: 05.08.2023].
- Dostoevsky., 2023, *Walking Tour of Saint Petersburg's Feodor Dostoevsky*, <https://www.viator.com/tours/St-Petersburg/Feodor-Dostoevsky-Petersburg/d908-19557P9>, [Erişim Tarihi: 01.08.2023].
- Özkök, E., 2004, *Da Vinci Şifresinin İzinde*, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/da/vinci-sifresinin-izinden-gittim-bakin-neler-gordum-201114>, [Erişim Tarihi: 08.08.2023].
- Sabah., 2010, *Ahmet Ümit'le İstanbul Hatırası Turu*, https://sabah.com.tr/galeri/kultursanat/ahmet_umitle_istanbul_hatirasi_turu.html . [Erişim Tarihi: 02.08.2023].
- Sung, H. H. Alastair, M. O'leary, J., 1996, *Definition of adventure travel: Conceptual framework for empirical application from the providers' perspective*, Annual Society of Travel and Tourism Educators Conference in Ottawa, Canada, <https://www.Hotelonline.com>. [Erişim Tarihi: 10.08.2023].
- Şafak, E., 2009, *Edebiyat Turizmi!*, <https://www.haberturk.com>. [Erişim Tarihi: 07.10.2023].
- Kültür Turizm Bakanlığı;. (2011). *Türkiye'nin Edebiyat Haritası*, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/44364.html>, [Ziyaret Tarihi: 20 Eylül 2023].
- Turizm., 2023, <https://turizm.nedir.org/>. [Erişim Tarihi: 04.08.2023].

EKLER

EK-1. Edebiyat Turisti Profili Görüşme Formu

Bu anket formu, edebiyat turizmi kapsamında Adana Karacaoğlan Edebiyat Müzesini ziyaret eden kişilerin profilini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacak olan anket formu 5 dk. sürmektedir.

Desteğiniz için teşekkürler.

- 1.Cinsiyetiniz : () Kadın () Erkek
- 2.Medeni Durum : () Evli () Bekâr
3. Çocuğunuz var mı? : () Var () Yok
- 4.Yaşınız : () 18-30 () 31-45 () 45-59 () 60 ve Üzeri
- 5.Eğitim Düzeyi : () Lise ve Altı () Önlisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora
6. Gelir Düzeyi (TL) : () 11.432 ve altı () 11.432 -13.000() 13.001-15.000 () 15.001-17.000 () 17.001 ve üzeri
7. Mesleğiniz:
8. Yaşadığınız şehir:
9. Müzeyi ziyaret etme nedeniniz:
10. Bu müzeye kaçınıcı kez geldiniz? :
11. Müze ziyaretinizi kiminle birlikte gerçekleştiriyorsunuz?
12. Gezdiğiniz müzeyi arkadaşlarınıza veya tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz?
13. Gezdiğiniz müzeyi tekrar ziyaret etmeyi düşünür müsünüz?
14. Ziyaret ettiğiniz müzedeki deneyiminizi “1 en düşük” ve “10 en yüksek” olacak şekilde puanlar mısınız?:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

17. Ziyaret etmiş olduğunuz müzede geliştirilmesini istediğiniz noktalar nelerdir?